

બીજી સત્ય યુગ

વર્ષ ૧૨ : અંક ૧]

અમદાવાદ : ૧૫-૧૦-૪૬

[ક્રમાંક ૧૩૩

વિષય - દર્શન

૧ વર્ષ આરમુ' (સંપાદકીય)	:	ટાઇટલ પાનું-૨
૨ સં. ૧૮૪૮માં રાધનપુરમાં થયેલ મહાવીરસ્વામીની પ્રતિષ્ઠાના સમયનું સ્તવન	:	પૂ. સુ. મ. શ્રી જયંતવિજયજી : ૧
૩ જૈન આચાર	:	પૂ. સુ. મ. શ્રી. બદ્ધકરવિજયજી : ૨
૪ આખ્યાતિમઠ સાસરવેલ અને જ્યુગાર	:	પ્રો. હીરાલાલ ર. કાપડિયા : ૪
૫ 'વિવાહલડ' સંજ્ઞક અન્ય જૈન રચનાયે	:	શ્રી. ભગરવંદજી નાહટા : ૭
૬ જૈન દર્શન	:	શ્રી. મોહનલાલ દીપચંદ યોક્તી : ૯
૭ સતલાસણ્યા સંસ્થાનમાં અહિંસાપ્રચાર	:	શ્રી. વૈલ શ્રીમનલાલ ક. ઝવેરી : ૧૧
૮ શ્રી કેસરિયાપ્રમુ-દ્વાત્રિંશિકા	:	પૂ. બા. મ. શ્રી વિજયપદ્મસૂરિજી : ૧૪
૯ યુગપ્રવચન (વાતી)	:	N. : ૧૬
૧૦ ૨૦વી શતાબ્દીકે દો કાષ્ટોત્કર્ષ ઉપાશ્રયલેખ	:	પૂ. સુ. મ. શ્રી કાંતિસાગરજી : ૨૨
૧૧ જૈન કવિયોકી "સંવાદ" સંજ્ઞક રચનાયે	:	શ્રી ભગરવંદજી નાહટા : ૨૩
૧૨ સુ. શ્રી સૌભાગવિજયજીકૃત ભોજનભાવના ગર્ભિત પાર્શ્વજિન-સ્તવન	:	પૂ. સુ. મ. શ્રી. રમણિકવિજયજી : ૨૫
૧૩ શિવળની નવ વાડ	:	પૂ. સુ. મ. શ્રી. જ્ઞાનવિજયજી : ૨૬
૧૪ દો શબ્દોકો વ્યુત્પત્તિ	:	પ્રો. મૂલરાજજી જૈન : ૩૧
નવી મદદ, કાળધર્મ, સુધારો	:	ટાઇટલ પાનું-૩

લવાજમ-વાર્ષિક બે રૂપિયા : છૂટક ચાલુ અંક-ત્રણ આના

વર્ષ પ્યારમું [સંપાદકીય]

એક એક કદમ આગળ વધતાં વધતાં 'શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ' પોતાનાં અગિયાર વર્ષ પૂરાં કરી આ અંકે ખારમા વર્ષમાં પ્રવેશ કરે છે. ખાર વર્ષ પહેલાં રાજનગર-અમદાવાદના આંગણે ભરાયેલ યાદગાર મુનિસમ્મેલને નક્કી કરી આપેલ નીતિના પગલે પગલે ચાલીને 'શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ' આજે સમસ્ત શ્રીસંઘના હૃદયમાં એક પ્રકારનું વિશિષ્ટ સ્થાન હાસિલ કર્યું છે એની નોંધ લેતાં આતિ હર્ષ થાય છે.

વિશ્વયુદ્ધથી કપરા બનેલાં છેલ્લાં ૪-૬ વર્ષનાં અતિ વિષમ સમયમાં પણ 'શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ' પોતાની મજલ વણથંભી રીતે ચાલુ રાખી શક્યું એનું શ્રેય સમસ્ત શ્રીસંઘને છે. પોતે જન્મ આપેલ આ સંસ્થા અને માસિકને શ્રીસંઘે કદી વીસારી નથી મૂક્યાં; સદાકાળ એના પ્રત્યે હાર્દિક મમતા, સહાનુભૂતિ અને સહાયતાદર્શાવ્યા જ કરી છે એ હીકત અમે નત મસ્તકે સ્વીકારીએ છીએ, અને એ માટે અમારી ઊંડી કૃતજ્ઞતા દર્શાવીએ છીએ. શ્રીસંઘની આવી કૃપા નિરંતર આ સંસ્થા અને માસિક ઉપર વરસ્યા જ કરો - એવી શાસનદેવ પ્રત્યે અમે પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

'શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ'ના અગિયારમા વર્ષ દરમ્યાન એને એક બહુ ભારી ખોટ આવી પડી તેની નોંધ લેતા અમે ઊંડી દિલગીરી અનુભવીએ છીએ. આ સંસ્થાના જન્મથી જ અને આ માસિકના પ્રારંભકાળથી જ એના પ્રત્યેક કાર્યમાં, ધર્મપ્રેમથી પ્રેરાઈને, હમેશાં ઊંડો રસ લેતા અને સંસ્થાના સુચારુ સંચાલનમાં સદા દુરંદેશીભર્યું અને નિખાલસ માર્ગદર્શન કરાવતા, સંસ્થાની વ્યવસ્થાપક કમિટીની એક સભ્ય શેઠ શ્રી પ્રતાપસિંહ મોહોડાલભાઈના અચાનક અવસાનથી સંસ્થાને એક ખાહોશ વહીવટદારની ભારે ખોટ આવી પડી છે એની નોંધ લઈએ છીએ.

માસિકના જુદા જુદા વિશેષાંકો દ્વારા જૈન ધર્મ, સાહિત્ય અને સંસ્કૃતિનો સળંગ ઇતિહાસ પ્રગટ કરવાની અમારી યોજના, કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રીહિમચંદ્રાચાર્યના સમય સુધી પહોંચીને, આ યુદ્ધકાળના કારણે, ત્રીજા વિશેષાંક પછી સ્થગિત થઈ ગઈ છે, તેને ખીજા બે વિશેષાંકો પ્રગટ કરીને પૂર્ણ કરવાની અમે રાહ જોઈએ છીએ; અને કાગળનિયમન ધારો અને મુદ્રણકામની અત્યરની અસાધારણ મોંઘવારી દૂર થતાં, શ્રીસંઘની ઉદાર મદદથી, એ યોજના વહેલામાં વહેલી તકે પૂર્ણ કરવાની અમે ઉમેદ રાખીએ છીએ.

ગત વર્ષમાં જે જે સજ્જનોએ સમિતિને સહાયતા આપી છે, અને જે જે વિક્ષાનોએ લેખો મોકલવાની ઉદારતા દર્શાવી છે તે સૌનો અને પૂ. આચાર્ય મહારાજ આદિ સર્વ મુનિવરોનો અમે અંતરથી આભાર માનીએ છીએ. શ્રીસંઘનું આ માસિક શ્રીસંઘની વધુ ને વધુ સેવા બજાવવા બંધભાગી બનેા ।

॥ अहम् ॥

अखिल भारतवर्षीय जैन श्रद्धाम्बर मूर्तिपूजक मुनिसम्मेलन संस्थापित
श्री जैनधर्म सत्यप्रकाशक समितित्तु मासिक मुखपत्र

श्री जैन सत्य प्रकाश

जेरिंगभाईकी वाडी : घीकांटारोड : अमदावाद (गुजरात)

वर्ष १२	॥ विहम सं. २००२ : वीरनि. सं. २४७२ : ध. सं. १६४६ ॥	क्रमांक
अंक १	॥ आसो वदि ५ : मंगलवार : १५ भा ओडोअर ॥	१३३

सं. १८४८ना मागसर वदि पांचमे राधनपुर छोंयरा शेरीमां थयेल-

महावीरस्वामीनी प्रतिष्ठाना समयनुं स्तवन

सं०—पूज्य मुनिमहाराज श्री जयंतविजयल.

(जमणवन जमवाकडो-ओ देशी)

वीर ज़िण्ड मुअ मन वस्या, त्रिसळा मात मलार लाल रे;
राय सिंधारथ कुलतिवो, जसोडा भरतार लाल रे. वीर० ॥ १ ॥
दुळर तप अति आदयो, दीधुं डेवणज्ञान लाल रे;
समेवसरलुमां शोभता, लाणे अंग अगियार लाल रे. वीर० ॥ २ ॥
राधनपुर वर मंडनो, वीर ज़िण्ड अतिधीर लाल रे;
यरलु अंगुठे यदावीयो, कनकायल गिरींद लाल रे. वीर० ॥ ३ ॥
मसादीया मुप्य शोभता, भांधव यार उदार लाल रे;
लवणु नत सोही लळा, देव गोवींद डेभराज लाल रे. वीर० ॥ ४ ॥
वीर ज़िण्ड पधरावीया, सेरी लूयरा भास लाल रे;
संधयतुविधि नेतर्यो, पडोती मननी आस लाल रे. वीर० ॥ ५ ॥
दाने माने आगला, शितण नस सलाव लाल रे;
साड गोविंदलुओे लहो, लाछी लाल लवे लाव लाल रे. वीर० ॥ ६ ॥
वरघोडा कीधा लला, आध अंत शुभ रीत लाल रे;
शासन सोड यदावीयो, रातीजगा रंग रीत लाल रे. वीर० ॥ ७ ॥
अदारसे अउतालमां, मागसर वद पुध पास लाल रे;
दिन पंचमी पधरावीया, वीर ज़िण्ड सुभवास लाल रे. वीर० ॥ ८ ॥
ओे जिन भविजन सेवीये, विगत थाय विसराल लाल रे;
पुष्य उदय डोय जेहुथी, प्रगटे मंगलमाल लाल रे. वीर० ॥ ९ ॥

पाटलुनिय सी लोणक गिरधरभाठ हेमयंदना इतविमित प्राचीन पुस्तकाना
संभ्रमांथी उतायुं.

જૈન આચાર (એક ઊડતી દષ્ટિ)

લેખક:- પૂજ્ય મુનિમહારાજ શ્રી ભદ્રંકરવિજયજી, પાટણ

ધર્મનું મૂળ 'આચાર' કે 'વિચાર' ? એ પ્રશ્ન ઘણી વાર ઊભો કરવામાં આવે છે. 'આચાર' વિના 'વિચાર' સુધરે જ નહિ, અગર 'વિચાર' વિના 'આચાર' સુધરે જ નહિ, એવા અંતિમ નિર્ણયો પશુ ઘણી વાર આપવામાં આવે છે. સત્ય હમેશાં સાપેક્ષ હોય છે? તેથી કોઈ એક પાશ્વિક નિર્ણય હમેશાં સત્ય તરફ દોરી જવાને સહાયકારક થતો નથી. એટલે સત્યની ઝંખનાવાળા મનુષ્યને ફરજિયાત બંને બાજુના નિર્ણયોને માન્ય રાખવા પડે છે. જેમ 'આચાર' વિના 'વિચાર' સુધરે નહિ તેમ 'વિચાર' વિના 'આચાર' સુધરે નહિ અથવા જેમ 'આચાર'ને સુધારવા માટે 'વિચાર'ને સુધારવાની જરૂર છે, તેમ 'વિચાર'ને સુધારવા માટે 'આચાર'ને સુધારવાની પણ જરૂર છે. એ બંને વાત 'જીવનચુક્રિ' રૂપી સત્યની ઝંખનાવાળાને અવશ્ય અવકારદાયક થઈ પડે છે.

'જૈન આચાર', તેનું સ્વરૂપ અને મહત્ત્વ સમજવા માટે 'જૈન વિચાર' અને તેનું સ્વરૂપ તથા મહત્ત્વ સમજવાની અમૂલ્ય અનિવાર્ય થઈ પડે છે, કારણ કે 'આચાર' નું મૂળ 'વિચાર'માં છે, એ વાત આપણે ઉપર જોઈ આવ્યા છીએ.

'જૈન વિચાર' એટલે શ્રી જિનેશ્વર દેવોએ કેવળજ્ઞાન પામ્યા બાદ ફરમાવેલ તત્ત્વજ્ઞાન. એ તત્ત્વજ્ઞાનને જે મનુષ્યેએ શ્રદ્ધાપૂર્વક ઝીંદ્યું અને જીવનમાં ઉતાર્યું, તે પુરુષોના વિચાર-જૈન તત્ત્વજ્ઞાન જીવના, જમતના અને ઈશ્વરના સ્વરૂપને તથા એ ત્રણના સ્વરૂપને સમજાવનાર જ્ઞાન અને શબ્દના સ્વરૂપને જે રીતે જણાવે છે, તે રીતે તેને સક્ષેપથી અથવા વિસ્તારથી જણાવું, સમજવું, અને વિચારવું, એ જૈન વિચાર છે. જૈન વિચારનું સ્વરૂપ નિર્દીપ છે. કારણ કે વિચારની પાછળ રહેલા દોષો તેમાં નથી-રામથી, દેવથી, મોહથી અગર અજ્ઞાનથી વિચારમાં દોષો આવે છે. એ દોષો મૂળમાંથી જ શ્રી જિનેશ્વર દેવોમાં હોતા નથી. તેઓના વચનમાં કે વિચારમાં કે જ્ઞાનમાં અસત્યપણું કે વિશ્વવિપણું કે બીજું અપૂર્ણપણું હોતું નથી. જૈન તત્ત્વજ્ઞાન મુજબ જીવ અનાદિ અનંત, સ્વકર્મનો કર્તા, કર્મના ફળનો ભોક્તા, કર્મના સંબંધથી ચાર ગતિરૂપ સંસારના પ્રત્યેક સ્થાનમાં ઊપજનારો અને નાશ પામનારો તથા અતે કમંચુકત થઈને મોક્ષમાં જનારો. જૈન તત્ત્વજ્ઞાન મુજબ જમતનું સ્વરૂપ પર્યાય રૂપે ઉત્પન્ન થનારું તથા નાશ પામનારું અને દ્રવ્ય રૂપે સદા કાયમ રહેનારું-જમતની કોઈ પણ વસ્તુનો સર્વથા વિનાશ નથી કે સર્વથા ઉત્પત્તિ નથી; મૂળ રૂપે કાયમ રહીને તેનામાં ફેરફારો થવા કરે છે, તે જગત છે, અને તે પંચ અસ્તિકાય સ્વરૂપ છે. એટલે જીવ, પુદ્ગલ, ધર્મ, અધર્મ અને આકાશપ્રદેશ સમૂહ રૂપે સર્વથા વિશ્વમાન છે. અથવા તે પદ્મદ્રવ્યમય છે એટલે જીવ, પુદ્ગલ, ધર્મ, અધર્મ, આકાશ અને કાળ, એ છ દ્રવ્ય રૂપે રહેલું છે. જીવ સચેતન સ્વરૂપ છે અને બાકીના ચાર અથવા

1 Truth is relative to our standpoints.

અંક ૧]

જૈન આચાર

[૩

પાંચ અચેતન સ્વરૂપ છે. જીવ સહિત ચાર અથવા પાંચ અરૂપી છે અને એક પુદ્ગલ રૂપી મૂર્ત અથવા અહિરિદ્રિય ગ્રાહ્ય છે. જીવની જેમ તે બધાં પણ અનાદિ અનંત છે. જૈન તત્ત્વજ્ઞાન મુખ્ય ઈશ્વર તે સકલકર્મમુક્ત, જીવ પોતે જ છે. કર્મનાં આવરણ નીચે રહેલો જીવ સંસારી છે અને કર્મનાં આવરણ રહિત અનેલો તે જ જીવ સિદ્ધ, અથવા ઈશ્વર અથવા સર્વ શક્તિમાન છે. જીવને કર્મરહિત બનવાના ઉપાય જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, સંવર, નિર્જરા કે રાગાદિ દોષોની પ્રતિપક્ષભૂત કાવનાઓ અને ધ્યાન છે. શ્રી બિનેશ્વર દેવોએ ફરમાવેલું આ તત્ત્વજ્ઞાન છે અને એનું મહત્ત્વ, ધારણ, મનન, પરિશીલન એ જ જૈન વિચાર છે. એ વિચારને જણાવનાર શબ્દ કે (શબ્દસમૂહરૂપ) વાક્ય કે (વાક્યસમૂહરૂપ) શાસ્ત્ર, એ જૈન શાસ્ત્ર છે. અને એ શાસ્ત્રમાં અન્ય શાસ્ત્ર વર્ગેથી જે કોઈ પણ વિલક્ષણતા કે વિશિષ્ટતા રહેલી હોય, તે તે તેના સાપેક્ષપણના સ્વીકારમાં છે. જૈન તત્ત્વજ્ઞાન મુખ્ય કોઈ પણ શબ્દ કે તેના ઉપરથી નિકળતો કોઈ પણ અર્થ નિરપેક્ષ (absolute) નથી, કિન્તુ સાપેક્ષ (relative) છે. એ સાપેક્ષતાને જણાવવા માટે 'સ્માત્' શબ્દ પ્રત્યેક શબ્દ, શબ્દસમૂહ કે વાક્ય સમૂહની સાથે જોડાયેલો માનીને જ વ્યવહાર કરવામાં આવે છે. તેથી સત્યની એક પણ બાજુ છૂટી જતી નથી કે અસત્યની એક પણ બાજુનું સમર્થન થઈ જતું નથી. સત્યને જણાવવા કે જણાવવાની, સમજવા કે સમજાવવાની આ પદ્ધતિને જૈન તત્ત્વજ્ઞાનમાં 'સ્થાદ્વાદ પદ્ધતિ' કે 'અનેકાન્તવાદની પદ્ધતિ' તરીકે ઓળખાવવામાં આવે છે, અને તેથી એકાંત કોઈ પણ પક્ષનો આગ્રહ કે અનાદર જૈન તત્ત્વજ્ઞાનમાં કદાપિ હોતો નથી. જૈન તત્ત્વજ્ઞાનને વિરોધ હોય તો તે એકાંત દષ્ટિબિન્દુની સામે હોય છે, નહિ કે કોઈ પણ વાક્ય કે તેના સમૂહની સામે. વિશ્વ અને તેમાં રહેલ પદાર્થો અનંત ધર્મમય છે, તેને જણાવનાર બધા દષ્ટિબિન્દુઓને જૈન તત્ત્વજ્ઞાન અનેકાન્ત દષ્ટિથી માન્ય રાખે છે, તથા એકાન્ત દષ્ટિથી અમાન્ય ઠરાવે છે.

જૈન આચારોનું ધકતર અનેકાન્ત દષ્ટીમય જૈન વિચારમાંથી થયેલું છે. અને તેથી જ તે જીવનશુદ્ધિનાં બધાં અંગોને અપનાવનારું છે. તે કેવળ શારીરિક ચોચમાં કે વાચિક સત્યમાં કે માનસિક પરિવ્રતામાં કે હાદિક ભાવ અને તેની શુદ્ધિમાં જ રહેલું નથી, કિન્તુ તે સર્વમાં અને તે સર્વની પાછળ રહેલા આત્મદ્રવ્યની સમગ્ર (integral) શુદ્ધિમાં રહેલું છે. આત્મદ્રવ્યની શુદ્ધિ તેના ગુણોની શુદ્ધિ કે પ્રકટીકરણમાં રહેલી છે તેથી આત્માના મુખ્ય ગુણોની સંખ્યા મુખ્ય જૈન આચારની મૂળ સંખ્યા પણ પાંચની જ રાખવામાં આવી છે. જૈન તત્ત્વજ્ઞાન મુખ્ય આત્માના મુખ્ય ગુણો પાંચ છે— જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, વીર્ય. અને તેથી જૈન આચાર પણ પાંચ જ છે—જ્ઞાનચાર, દર્શનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપાચાર અને વીર્યાચાર. જ્ઞાનાચારના આઠ પ્રકાર છે, દર્શનાચારના આઠ પ્રકાર છે. ચારિત્રાચારના આઠ પ્રકાર છે. અને તપાચારના પાર પ્રકાર છે. એ રીતે પ્રથમ ચાર આચારના કુલ છત્રીસ પ્રકાર છે. અને એ છત્રીસ પ્રકારમાં જીવનું મન-વચન-કયાનું છતું બળ અને વીર્ય, શારીરિક અને વાચિક બળ તથા માનસિક અને આત્મિક વીર્ય વાપરવાનું હોય છે. તેથી ૩૬×૩= ૧૦૮ પ્રકારના આચારોનું પાલન જૈન શાસ્ત્રોમાં ફરમાવેલું છે. એ પાંચ આચારો અને તેના ૩૬ તથા ૧૦૮ પ્રકારો અને તેને ફરમાવતી આચારો આવશ્યકસૂત્રકારે શ્રુતકેવળી બગવાન શ્રી સુધર્માસ્વામી અને

૪]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૧૨]

આવશ્યકનિર્ણયકાર શ્રુતકવળી ભગવાન શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામી નેટલી પ્રત્યીન છે. જૈનધર્મમાં થોડો પણ રસ ધરાવનાર બાળથી વૃદ્ધપર્યંત અને સ્ત્રીથી પુરુષપર્યંત તમામને અતિચારની આઠ ગાથાઓના નામથી એ ગાથાઓ આજે પણ પ્રસિદ્ધ છે. એ પ્રત્યેક રાત્રિક, દેવાસિક, પાક્ષિક, ચાતુર્માસિક અને સાંવત્સરિક પ્રતિક્રમણમાં તે ગાથાઓ અતિચારની શુદ્ધિ માટે આજે પણ રેટલા જે ભાવ પૂર્વક યાદ કરાય છે. અને તે ગાથાઓના વિવરણ રૂપે જ પાક્ષિકાદિના દિવસે સભામાં બોલવા કે મનમાં સંભારવા માટે નાના કે મોટા અતિચાર સૂત્રો ભાષામાં પણ, સાધુ તથા શ્રાવકો માટે, ઉતારાયેલા છે અને તેનો તે તે દિવસ અને સમયે ચોક્કસ વિધિ તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

જૈન સાધુ તથા ગૃહસ્થોના સમસ્ત આચારોનું ઘડતર એ ગાથાઓ, એમાં કહેલા આચારો અને એ આચારોની પાછળ રહેલા આત્માના મૂળ શુષ્ણોના પ્રકટીકરણના ઉદ્દેશને અવલંબીને રહેલું છે. એ આચારોનું વર્ણન અને એનું વિભાગીકરણ એવી ખૂબીથી થયેલું છે કે જે દિવસે જૈન સંઘરૂપી સૂતેલો સિંહ નિદ્રાને ત્વજી, એ આચારોની ગર્જના અને તેની પાછળ રહેલા ભાવોના પ્રતિધ્વનિ-પડઘાઓને ધ્યાન દઈને સાંભળવા લાગ્યો, વિચારવા લાગ્યો, જીવનના પ્રત્યેક વ્યવહારમાં આચરવા લાગ્યો, એ દિવસે એની આસપાસ એકત્ર થયેલાં કલહો, વિવાદો, વૈમનસ્યોરૂપી ક્ષુદ્ર જાતુઓના જૂથોના જૂથો એક પળતારમાં પલાયન કરી જવાને સરખાયેલા જ છે.

આધ્યાત્મિક સાસરવેલ અને શાશુગાર

(ભે. પ્રા. હીરાલાલ ર. કાપડિયા એમ. એ.)

ભારતીય તેમ જ અભારતીય સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવલોકન કરનારને એ વાત સુવિદિત છે કે 'રૂપક'નો ઉપયોગ અનેક ક્ષેત્રોને હાથે થયેલો છે. તેમાં જૈનમુનિ સિદ્ધર્ષિની કૃતિ નામે ઉપમિતિભવપ્રખ્યાકથા એ સંસ્કૃતમાં રચાયેલી રૂપક કથાનો એનમૂન નમૂનો છે. એમના પછી જયશંખરે વિ. સં. ૧૪૬૨માં પ્રયોધચિન્તામણિ નામની 'રૂપક' કૃતિ રચી છે અને એ જ વિષયની (વિક્રમની) પંદરમી સદીના ઉત્તરાર્ધની ગુજરાતી કૃતિ તે ત્રિભુવનદીપકપ્રખંધ છે. એને પરમહંસપ્રખંધ તેમ જ પ્રયોધચિન્તામણિ-શોપાર્ધ પણ કહે છે. સ્વ. કેશવલાલ હુ. ધ્રુવે આનો ગુજરાતીમાં જૂનામાં જૂના રૂપક તરીકે ઉલ્લેખ કર્યો છે. (જુઓ જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ, પૃ ૪૯૦)

આમ 'રૂપક' કૃતિઓ કેટલીયે સદીઓ થયા રચાય છે. તેમાંની એક કૃતિ તે વિનય-પ્રભસૂરિએ રચેલી આત્મોપદેશસંજ્ઞાય છે. એ ખીમજી બીમસિંહ માણેકે છપાવેલી સંજ્ઞાયખાલા (પૃ. ૧૯૪)માં છે. આઠ કડીની આ કૃતિ 'પ્રભાત' રાગમાં મીરાંબાહુએ રચેલા અને "મુજ અથળાને મોટી મીરાંત બાઈ"થી શરૂ થતા પદનું તેમ જ "મૌલિકે પ્રાણ બ્યમારો રે" એ આ કવયિત્રીના અન્ય પદમાંની નીચે મુજબની પંક્તિનું સ્મરણ કરાવે છે:—

“ સાસુ બ્યમારી સુધુમણા રે, સસરો પ્રેમ સંતોષ
જેઠ જમજવન જગતમાં, મારો નાવલીઓ નદીપ. ”

અંક ૧]

આધ્યાત્મિક સાસરવેલ અને શલુગાર

[પં]

આ પંક્તિમાં નીચે પ્રમાણેનાં સમીકરણો છે:—

સાસુ=સુપુત્રા. સસરો=પ્રેમ. જ્ઠ=સંતાપ. નાવલીઓ=જમજવન.

ઉપર્યુક્ત આત્મોપદેશસજ્જાય હું અહીં આપું તે પૂર્વે જ્ઞાના જીવન સાથે જોતપોત બનેલી પિયર અને સાસરાની વ્યક્તિઓનું—જેના પુત્ર અને પુત્રવધૂ સુધીના સંબંધોનું મનોરમ રૂપકો વડે રંગરશ્મી ચિત્ર રજૂ કરનારું નીચે મુજબનું ગીત હું “ગીતનું સ્વરૂપ” એ “સુન્દરમ્”ની^૧ લેખમાળાના છઠ્ઠા લેખાંકમાંથી અહીં ઉદ્કૃત કરું છું:—

“હું તો સૂતી રે મારા રંમ રે મહેલમાં
સૂતાં તે સપનાં લાગિયાં જ રે!
હીડાં જળકળ રે મેં તો સપનામાં દીઠાં
માન સરોવર બયોં દીઠાં જ રે!
આંગણે હરતી રે મેં તો સપનામાં દીઠાં
કુંભ કળજાં લ્યાં ભર્યાં દીઠાં જ રે!
આંગણે આંબલો રે મેં તો સપનામાં દીઠાં
જમ જમવંત્રી દૂંજે દૂંજે જ રે!
મોતીના ચોક રે મેં તો સપનામાં દીઠાં
ઘીલી હરિયાળી લ્યાં જહુ રૂપ જ રે!
મેઢોચે દીવડો રે મેં તો સપનામાં દીઠાં
કંકુ કેસર કેરાં છાંટણ્યાં જ રે!
સૂતા જગો રે મારી નણુદીના વીરા!
સપનાના અરથ ઉકેલજો જ રે!”

આમાં નીચે મુજબનાં નવ રૂપકાત્મક સમીકરણો છે:—

કંચ=મોતીનો ચોક. નણુદ=હરિયાળી. પિયર=મેંડાં જળકળ. પુત્ર=દીવડો. પુત્રવધૂ=કંકુ. ભાઈ=હરતી. સસરો=આંબલો. સાસરુ=માન સરોવર. સાસુ=જમવંત્રી.

આત્મોપદેશ સજ્જાય

“સાસરીયેં અમ જમ્યેં રે બાઈ, સાસરીયેં અમ જમ્યેં
જિનધર્મ તે સાસરું કહીયેં, જિનવર દેવ તે સસરો
જિનઆણુ સાસુ રહીયાલી, તેના કજ્જામાં વિચરો રે બાઈ. સાસરીયેં ૧
અરાને પરાં ક્યાંદિ ન ભમીયેં, ભમતાં જસ નવિ લદીયેં રે બાઈ. સાં એ અકિણી
શિયલ સ્વભાવ સોડે ધાધરીયો, જીવદયા કવિલડી
સમકિત ઓઠણી ઓઠો રે જણી, શંકામેયેં ન ખરડો રે બાઈ. સાં ૨

૧ આ લેખમાળા પ્રલખણ (સાંતાલિક)માં માર્થ અને એપિલના અંકમાં છપાઈ છે. જ્યાં એકંદર સાત લેખાંક છે.

૬]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૧૨

નિશ્ચય ને વ્યવહાર તણા એ, પાયે નેહર ખલકે
 એહવિધ ધર્મ સાધુ શ્રાવકનો, કાને અકોટા ઝલકે રે આઈ. સાં ૩
 તપતણા એ એરખા બાહે, તગતએ તેજે સારા
 જ્ઞાન પરમત તણું તે અચ્યા, માંકે પરિણામની ધારા રે આઈ. સાં ૪
 રાગ સિંદૂરનું કીધું ટીલું, શિયલનો ચાંડલો શાહે
 ભાવનો હાર હૈયામાં લહેકે, દાનનાં કાંકણ સોહે રે આઈ. સાં ૫
 સુમતિ સાહેલી સાથે લેઈને, દીઠે મારગ વહોયે
 કોષ કપાષ કુમતિ અજ્ઞાનો, તેહથી વાત ન કરીયે રે આઈ. સાં ૬
 મિથ્યાત્વા પીયરમાં ન વસીયે, રહેતાં અલખામણાં થઇયે
 મોહ માયા માવતર વીરુચ્યાં, દોહિયો કાલ નિઅમીયે રે આઈ. સાં ૭
 અનુભવ પ્રીતમ સાથે રમતાં, પ્રેમે આનંદપદ લહિયે
 વિનયપ્રભસુરી પ્રસાદે, ભાવે શિવસુખ લહીયે રે આઈ. સાં ૮

આમાં પીયેરિયાં, સાસરિયાં, વજ્ર અને અલંકારને અંગે નીચે મુજબનાં રૂપકો
 —સમીકરણો અનુક્રમે જોવાય છે:—

પીયેરિયાં :—પીયર=મિથ્યાત્વી. માવતર=મોહ કાયા.

સાસરિયાં :—પ્રીતમ=અનુભવ. સસરો=જિનવર દેવ. સાસુ=જિનઆણા.
 સાસરું=જિનધર્મ.

વસ્ત્ર :—ઓહણી (ઝીણી)=સમકિત. કાંચલડી=શુભદયા. ધાધરીયો=શીયલ સ્વભાવ.

અલંકાર:—^૧અકોટ=દ્વિવિધ ધર્મ. કાંકણ=દાન. ચાંડલો=શિયલ. ટીલું=રામ સિંદૂર.
 નેહર=નિશ્ચય ને વ્યવહાર. એરખા=તપ. હાર=ભાવ.

આ ઉપરાંત પરમતનું જ્ઞાન તે ‘અચ્યા’ અને સુમતિ એ ‘સાહેલી’ છે.

કર્તા—આત્મોપદેશ સજ્જાય (સ્વાધ્યય)ના કર્તા વિનયપ્રભસુરિ છે, પણ તેઓ
 કોના શિષ્ય છે તેમ જ તેમણે આ કૃતિ ક્યારે રચી છે તેનો આ સજ્જાયમાં ઉલ્લેખ નથી.
 વિનયપ્રભ નામના કેટલાક મુનિઓ થયા છે, જેમ કે (૧) વિ. સં. ૧૪૧૨માં ગૌતમ-
 સ્વામીનો રાસ રચનારા, (૨) વિ. સં. ૧૫૦૧માં પદ્મિશતકે ઉપર ટીકા રચનારા
 તપોરતનના વિદ્યાગુરુ, અને (૩) વિ. સં. ૧૭૮૪માં નેમિલક્ષ્મીનામર રચનારા પૌર્ણમિક
 ગચ્છના ભાવપ્રભસુરિના દાદાગુરુ. આ પૈરી કોઈએ સજ્જાય રચી છે કે અહીં નહિ
 નોંધેલી અન્ય વ્યક્તિએ તેમ કહ્યું છે તેનો નિર્ણય કરવા માટેનાં સાધનો મારી પાસે નથી.

ગોપીપુરા, સુરત, તા. ૨૮-૪-૪૬

૧ “સોપારી ધાટનું સ્ત્રીઓના કાનનું ધરણું, ધૂધરીઓનાં જૂમખાવાળું લોળિયું”
 એવો અર્થ ‘સાર્ય ગૂજરાતી જોડણીકોશ’માં ‘અકોટો’ શબ્દનો આપાયો છે. ૨ કાંકર.
 ૩ સ્ત્રીઓના કોણીના એક ધરણાને ‘એરખી’ કહે છે, તો શું એ જ આ છે? રુદાક્ષના મોટા
 મથુકાની મ.જાને ‘એરખો’ કહે છે, પણ એ તો અપ્રરતન જણાય છે.

‘ विवाहलउ ’ संज्ञक अन्य जैन रचनायें

लेखक—श्रीयुत अगरचंदजी नाहटा, बीकानेर

“ श्री जैन सत्य प्रकाश ” के गत १३०-१३१ वे अंकमें प्रो. हीरालाल र. कापडियाका “विवाहलउ साहित्यनुं रेखादर्शन” शीर्षक लेख प्रकाशित हुआ है उसकी कतिपय भूल-भ्रांतियोंका निरसन करते हुए विशेष ज्ञातव्य प्रकाशित किया जा रहा है।

१. जिनपद्मसूरिका सं. १४८० में स्वर्ग लिखा वह गलत है। उनका स्वर्ग सं. १४०० में हुआ है। संभव है छपनेमें या लिखनेमें भूल रह गई हो।

२. सं. १४०० के लगभगकी लिखित प्रतिमें नेमिनाथद्वादसमासवर्णन गा. १६ अज्ञातकृतक उपलब्ध है। पता नहीं वह विनयचंद्रसे पूर्वका है या समकालीन है।

३. बालशिक्षाके रचयिता संप्रामसिंहको भरतेश्वर—बाहुबलीरासकी प्रस्तावना पृ. ४१ में खंभातके श्रीमाल दाढाके पुत्र कुमरसिंहका पुत्र लिखा है।

४. विवाहलउकी सूचिमें निर्दिष्ट निम्नोक्त रचनायें हमारे संग्रहमें हैं—

(१) ऋषभदेवविवाहलउ	सेवक।	(७) नेमिविवाहलउ	वीरविजय।
(२) कीर्तिरत्नसूरिविवाहलउ	कल्याणचंद्र।	(८) शांतिनाथविवाहलउ	ब्रह्म।
(३) गुणरत्नसूरिविवाहलउ	पद्ममंदिर।	(९) सुमतिसाधुविवाहलउ	लावण्यसमय।
(४) जिनचंद्रसूरिविवाहलउ	सहजज्ञान।	(१०) जंबूविवाहलउ	हीरानंदसूरि ^१ ।
(५) जिनेश्वरसूरिविवाहलउ	सोममूर्ति।	(११) शांतिविवाहलउ	आणंदप्रमोद।
(६) जिनोदयसूरिविवाहलउ	मेरुनन्दन।	(१२) नेमिविवाह	केवल (प्रकाशित)।

इनमेंसे नं. ५-६ हमने अपने संपादित ऐतिहासिक जैन काव्य संग्रहमें प्रकाशित भी कर दिये हैं। नं. २-३-४ की प्रतिलिपी जैसलमेर भंडारसे लाई गई है, और अन्यत्र अद्यावधि अप्राप्त है।

५. आदिनाथ रास धवल और ऋषभदेवविवाहलउ दोनों एक ही विषयकी रचनाओंके रचयिता एक ही नामवाले ‘सेवक’ कविका होना विचारणीय है। ऋषभदेव विवाहलउ का बहुत ही प्रचार रहा है। उसकी करीब ८-१० प्रतियें तो मेरे संग्रहमें ही है।

६. कीर्तिरत्नसूरिविवाहलउके कर्ता कल्याणचंद्र देवचंद्रके शिष्य न हो कर

१ हमारे संग्रहकी प्रतिमें अंतमें ‘हीराणंद’के स्थान पर ‘जइप्रभसरि’ पाठ है।

[८]

श्री जैन सत्य प्रकाश

[पृष्ठ १२]

कीर्तिरत्नसूरिके ही शिष्य थे, ऐसा इस विवाहलउके अंतमें निर्देश है। गुणरत्नसूरिविवाहलउके कर्ता पद्ममंदिर ऋषिमंडलवृत्तिके कर्ता ही हैं और वे भी गुणरत्नसूरि (कीर्तिरत्नसूरि-जीके पट्टधर) के शिष्य थे। हीरानन्दसूरिकी रचनाओंके निर्देशमें कलिकालका उल्लेख है वहां "रास" शब्द और चाहिये।

७. विवाहलउ संज्ञक दो अन्य राजस्थानी जैनेतर रचनायें मेरे संग्रहमें हैं वे हैं—
१ हरीजीका विवाहलउ (पद्ममंगलरचित) और २ गुणविजैविवाह (मुरारिदासकृत)।

८. विवाहसंज्ञक रचनाओंमें जिनप्रभ (आगमिक) कृत 'अंतरंग विवाह' सबसे प्राचीन है। पाटणसूचि पृ. २७२।

९. हमारे संग्रहमें अद्यावधि अज्ञात कई विवाहले उपलब्ध हैं जो इस प्रकार हैं—

(१) आर्द्रकुमार विवाहलउ गाथा २४ अज्ञातकर्तृक (प्रारंभकी ६ गाथा क्रम)
सं. १४९३ लिखित।

(२) नेमिविवाहलउ गाथा २६ जयसागर सं. १५०५ लिखित।

(३) शांतिविवाहलउ गाथा २७ तपोरत्न (१६वीं शताब्दी)

(४) महावीरविवाहलउ गाथा ३२ कीर्तिराज (कीर्तिरत्नसूरि) (१५वीं शताब्दी)

(५) शालिभद्रविवाहलउ लक्ष्मण सं. १५६८ लिखित।

(६) शांतिनाथविवाहलउ गाथा २३ हर्षधर्म (१६वीं शताब्दी)।

(७) आदिनाथविवाहलउ गाथा २५ रत्नचन्द्र (१६वीं शताब्दी)।

(८) अजितशांति विवाहलउ गाथा ३२ मेरुनंदन (१५वीं शताब्दी)

इनमेंसे नं. ६-७-८ को कहीं स्तवन, विनती आदि संज्ञा भी दी है।

१०. विवाहलउ संज्ञक रचनायें सबसे अधिक हमारे संग्रहमें हैं।

एक सुझाव

विवाहलउ, फागु, संधि, वेलि आदि विविध नामवाली अनेक रचनायें जैन कवियोंकी उपलब्ध हैं। उनका वास्तविक परिचय तो उन सबके सन्मुख होने पर ही मिल सकता है, अतः एक नामवाली जितनी रचनायें उपलब्ध हों उन सबका संग्रह कर स्वतंत्र रूपसे ग्रन्थ प्रकाशित करनेकी ओर जैन एवं गुजराती प्रकाशकोंका ध्यान आकर्षित किया जाता है।

જૈન દર્શન

લેખક:-શ્રીચુત માહનલાલ દીપચંદ શાહરી.

(ગર્તાકથી માણુ)

નવ તત્ત્વમાં જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, વીર્ય અને ઉપયોગ રૂપ છ વસ્તુને જીવના સહાયરૂપ કહી છે. એ જીવેનો વિકાસ વ્યક્ત કે અવ્યક્ત જેમાં હોય તે જીવ છે. એથી વિપરીત દશામાં જે જોવાય છે તે સર્વનો સમાવેશ અજીવમાં થાય છે.

અજીવને ઝોળખવાનું મુખ્ય ચિહ્ન 'ચેતનાનો અભાવ' છે. અચેતન-જડ-અજીવ આદિ તેના જુદાંજુદાં નામો છે. નીચે પ્રમાણે એના પાંચ ભેદ પાડવામાં આવ્યા છે—

૧. ધર્માતિહાય, ૨. અધર્માસ્તિકાય, ૩. આકાશસ્તિકાય, ૪. પુદ્ગલસ્તિકાય અને ૫. કાળ એમાં ઉપર વર્ણવી ગયા એ જીવસ્તિકાય ભેળવતાં સંખ્યા છતી થાય. એને જ પડદમ્ય તરીકે ઝોળખવામાં આવે છે. અને જૈન આદિત્યના ગ્રંથોમાં એ સંબંધી વિસ્તારથી કહેવામાં આવ્યું છે. અસ્તિકાય એટલે પ્રદેશોનો સમૂહ. પ્રત્યેક જીવના અસંખ્ય પ્રદેશો છે. અને તેવા જ રીતે ધર્મ અને અધર્મ રૂપ દ્રવ્યોના પણ છે. આકાશ દ્રવ્યના પ્રદેશો અનંતા છે, અને પુદ્ગલ દ્રવ્યના સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા અને અનંતા પ્રદેશો છે. કર્મનો સમાવેશ આ પુદ્ગલ દ્રવ્યમાં થાય છે. કેવળ કાળ દ્રવ્ય એક જ એવું છે કે જેને પ્રદેશો હોતા નથી. એ કારણે એની ગણના અસ્તિકાય યાને સમૂહમાં કરાતી નથી. અનામત યાને ભાવેષ કાળ અનુત્પન્ન હોવાથી તેમ જ ગત યાને ભૂતકાળ વિનષ્ટ થઈ મયેલ હોવાથી અને વર્તમાનનો સમય પ્રદેશ રહિત હોવાથી માત્ર નવાજૂનાની અપેક્ષાને આશ્રયી એ દ્રવ્ય કહેવાય છે. ચૌદ રાજ્યલોકમાં ઉકત પાંચે અસ્તિકાયનું અસ્તિત્વ છે. વિશેષતા એટલી છે કે આકાશ અસ્તિકાયને સદ્ભાવ એની બહાર અલોકમાં પણ છે તેથી આકાશ દ્રવ્યના લોકાકાશ અને અલોકાકાશ રૂપ બે ભેદ પડે છે. અહીં ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાય રૂપ બે બે પદાર્થની વાત કરવામાં આવી છે તેને ધર્મ અર્થાત્ પુણ્ય અને અધર્મ અર્થાત્ પાપ અથવા તેા શુભ-અશુભ કર્મો સાથે કંઈ સંબંધ નથી. એનો સ્વભાવ એવો થાય છે, છતાં એ અર્થમાં અહીં લેવાના નથી. ખીજા કોઈ દર્શનમાં આ પ્રકારના પદાર્થો ખતાવાયા નથી, છતાં હવે પછી એ અંજે જે બ્યાખ્યા બાંધવામાં આવી છે એ જોતાં સદજ બધારી કે અમમમાં કહેલ આ પદાર્થો સહેતુક છે.

૧. ધર્માસ્તિકાય—જીવ-પુદ્ગલોને મતિ કરવામાં સહાયક છે.

૨. અધર્માસ્તિકાય—જીવ-પુદ્ગલોને રિચત થવામાં સહાયજીત છે.

તાક :-પાણીમાં માણુનું ગતિ તેા સ્વખળ કરે છે, છતાં પાણીની એને જે પ્રકારની સહાય જરૂરી છે તે પ્રકારની ધર્માસ્તિકાયની સહાય જીવ-પુદ્ગલો સંબંધમાં છે. માર્ગે ચાલી રહેલ સુસા-કરને થાક લાગતાં જ વિશ્રામ લેવાનું મન થાય છે. એ વેળા એકંદ વૃક્ષની શીળા છાયા નજરે પડતાં જ એ થોમ છે તેમ જીવ-પુદ્ગલોમાં રિચત થવાની શક્તિ પોતાની છે, પણ વૃક્ષની છાયા માફક અધર્માસ્તિકાય સહાય રૂપ અને છે. આ બંને પદાર્થનું અસ્તિત્વ સ્વીકારવામાં ન આવે તેા અંકાકાશમાં જીવ-પુદ્ગલોકાં તેા સદાકાળ મતિ કર્યાં કરવાનો પ્રસંગ અ વે અથવા તેા એક જ રિચતિમાં રહેવાપણું અને. ચૌદ રાજ્યલોક પર્યંત ઉભય દ્રવ્યોના સહભાવ હોવાથી જીવ-પુદ્ગલો માટે એ આખરી રથાન છે. એ ઉપરથી ઉભય પદાર્થનું અસ્તિત્વ તર્કસિદ્ધ છે. અલોકાકાશમાં માત્ર એકજુ આકાશ દ્રવ્ય જ છે.

૩. આકાશાસ્તિકાચ—અવકાશ આપવાના સ્વભાવવાળું આ દ્રવ્ય જીવ-પુદ્ગલોને લાક્ષણિકતામાં જોમ ખીલીને સ્થાન મળે છે એમ પોતામાં સ્થાન આપે છે. ચૌદ રાજલોકમાં એવું એક પણ સ્થાન નથી કે જ્યાં જીવ-અજીવનો સદ્ભાવ ન હોય.

તા. કં:-ચૌદ રાજલોકના સુખ્ય પણે ગિર્વા, તિર્યંગ અને અધો એવા ત્રણ ભાગ પડે છે. સાદી ભાષામાં એ વાત મૂકીએ તો જ્યાં દેવોનો વાસ છે એ ગિર્વાં યાને ઉપરના ભાગ; જેને સ્વર્ગ કહેવામાં આવે છે. જ્યાં નારકો યાને દુઃખથી પીડાતા જીવોનો વાસ છે એ અધો યાને નીચેનો વાસ, જે સાત નરક તરીકે ઓળખાય છે. એ બન્નેમાં રહેલ વચ્ચે પ્રદેશ એ આપણો માનવ યાને તિર્યંગ લોક; એમાં તિર્યંગો અને મનુષ્યો વસે છે. ઉપર મોટા પ્રમાણમાં સુખ છે તો નીચે મોટા પ્રમાણમાં દુઃખ છે, જ્યારે મનુષ્યલોકમાં સુખ અને દુઃખ જોડલા રૂપે રહેલ છે. મનુષ્યલોકની મર્યાદા આ પ્રમાણે કહેવામાં આવી છે: મધ્યમાં મેરુપર્વત છે. એને ડરતો એક લાખ યોજનના ધેરાવાવાળો જંબૂદ્વીપ છે. મેરુ પર્વતની નજીકમાં ઉત્તર-દક્ષિણે મહાવિરેહ ક્ષેત્રના બે ત્રીણ વિજયો યાને મોટા પ્રદેશો પથર-ચૈલા છે. એના દક્ષિણ છેડા પર ભરતક્ષેત્ર અને ઉત્તર છેડા પર ચૈરવત નામના ક્ષેત્રો છે.

ભરત, મહાવિરેહ અને ચૈરવત—એ ત્રણે ક્ષેત્રો કમંજૂમિ તરીકે ઓળખાય છે. એમાં વસનાર જીવોને પોતાનો વ્યવહાર આસિ, મસી અને કૃષિના જોરે ચલાવવો પડતો હોવાથી કમંજૂમિ એવું નામ ગુણનિષ્પન્ન છે. ભરત અને મહાવિરેહના વચ્ચે તેમ જ ચૈરવત અને મહાવિરેહના વચ્ચે પવંતો મારફત જેના આંતરા પડ્યા છે એવા યુમલીકાના બે બે ક્ષેત્રો આવેલાં છે. એમાં વસનારની જરૂરયાતો દૃશ્ય પ્રકારનાં કલ્પવૃક્ષો દ્વારા પૂરી પડતી હોવાથી એ સર્વ પ્રદેશો અકમંજૂમિ તરીકે ઓળખાય છે.

જંબૂદ્વીપને ડરતો લવણસમુદ્ર વલયાકારે છે. એ સમુદ્રને વલયાકારે ધાતકી ખંડ નામના બીજે દ્વીપ વીંટળાય છે. એને ડરતો કાલોદધિ નામના સમુદ્ર પ્રથમના લવણસમુદ્રની માફક વલયાકારે યાને ગોળાકારે વીંટળાય છે. આ પછી પુષ્કરવર દ્વીપનામના ત્રોળે દ્વીપ વલયાકારે આવેલા છે. એના અર્ધા ભાગે વાડની માફક ગોળાકારે માનુષ્યોત્તર નામના વિશાળ પર્વત ખડો થયો છે. આ પ્રમાણે જોતાં એ દ્વીપના અર્ધા ભાગમાં જ વસતી છે. પ્રથમના જંબૂદ્વીપ માફક પાછળના દ્વીપોમાં કમં અને અકમં જૂમિઓ આવેલી છે. દ્વીપોનું પ્રથમ જીવમણું થતું હોવાથી એ જૂમિઓનો વિસ્તાર પણ જમણો થાય છે. ત્રીજા પુષ્કરવરમાં એ ન્યાયે ચારમણું સંભવે, પણ વસતી અર્ધા ભાગમાં જ હોવાથી લાં પણ જમણી જૂમિઓ છે. આ રીતે માનુષ્યોત્તર પર્વતની મર્યાદામાં કમંજૂમિઓ તરીકે ઓળખાતાં પાંચ ભરત, પાંચ મહાવિરેહ અને પાંચ ચૈરવત સમાય છે અને એ ધેરણે અકમં જૂમિઓના ક્ષેત્રો વીણ થાય છે. આ સમગ્ર પ્રદેશને અઢી દ્વીપ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. એની મર્યાદા પીસ્તાવીત લાખ યોજનની છે અને એટલો પ્રદેશ મનુષ્યલોક ગણાય છે, કેમકે ત્યાં સુધી જ માનવોની વસતી છે. એટલા ભાગમાં જ માનવોનો જન્મમરણનો સદ્ભાવ છે. એ પછી એક બીજાથી જમણા વિષ્કંભ યાને ધેરાવાવાળા વલયાકૃતિએ આવેલાં અસંખ્ય દ્વીપ-સમુદ્રો છે એમાં ઉલ્લાનું નામ સ્વયંજૂરમણુ સમુદ્ર છે.

૪. પદ્મગણાસ્તિકાચ—પુદ્ગલો રપશં-રસ-મંધ અને વર્ણ કરી યુક્ત હોય છે. તે જીવ-પરમાણુ અને રકંધ પ્રદેશાદિ રૂપના હોય છે. મોટા યાને સમગ્ર ભાગ તે રકંધ, એનો અમુક ભાગ તે દેશ, નાનામાં નાનો ભાગ તે પ્રદેશ; જ્યાં લગી એ રકંધ સાથે જોડાયેલો

અંક ૧૭

સતલાસણા સ્થાનમાં અહિંસા પ્રચાર

[૧૧]

હોય છે ત્યાં લગી પ્રદેશ તરીકે ઓળખાય છે, પણ છૂટા પડી ગયા પછી એની ઓળખાણ પરમાણુ તરીકે થાય છે. આ પરમાણુનો સંભવ એકલા પુદ્ગલ દ્રવ્યને જ છે, કેમકે બાકીના જીવ, ધર્મ, અધર્મ અને આકાશ:રૂપ ચાર દ્રવ્યોમાં પ્રદેશો અભિન્ન હોવાથી. એ છૂટા પડવાનો સંભવ જ ન હોવાથી એ દરેકના ત્રણ ભેદ જ થાય છે. રકથ, દેશ અને પ્રદેશ. ત્યાં ચોથો પરમાણુ છે જ નહીં. આ રીતે પ્રદેશ અને પરમાણુના સ્વરૂપમાં ફેર નથી.

૫. જ્વાસ્તિકાય—આ લેખની સરૂઆતમાં જ જીવ સમંધી વિસ્તારથી કહેવામાં આવ્યું છે.

૬. કાળ—એ છૂટા દ્રવ્ય તરીકે લેખાય છે. એની વ્યાખ્યા અમાહિ આવી ગઈ છે. નવા-જૂનાની વર્તના એનું લક્ષણ છે. બાકી એ અસ્તિકાય નથી એ વાત જરા પણ ખ્યાન બહાર થવા દેવાની નથી. (ચાલુ)

સતલાસણા સંસ્થાનમાં અહિંસાપ્રચાર

[ઠાકોર શ્રી તખ્તસિંહજીનો વટ હુકમ]

ભેષક:—વૈદ્ય ચીમનલાલ લલ્લુભાઈ ઝવેરી, મહુધા.

પ્રાચીન આર્ય અનાર્ય ધર્મપ્રચારકો દ્વારા મનુષ્યકલ્યાણથી ઉન્નિષ્ઠ થયેલા અને નિયત કરાયેલા ધર્મો પૈકી અહિંસા ઉદ્દેશ્ય એ સર્વમાન્ય અને સર્વ પ્રકારના ધર્મોમાં મુખ્યતમ ધર્મ છે. ભારતવર્ષની પવિત્ર ભૂમિ ઉપર જૈનધર્મ અહિંસાનું સર્વપ્રધાન ધર્મ તરીકે બીજારાપણુ ક્યું ત્યાર પછી અસંખ્ય શુદ્ધિવલવરાગા વિદ્વનોએ તરવવિવેચનામાં તકાવત કરવા છતાં અહિંસાધર્મ તો તેમને માન્ય જ રાખવો પડ્યો. અને એ જ ધર્મો વર્તમાન જગતના માનવસમાજની આખ્યત્મક ઉન્નિત સાધવામાં સફળતા પ્રાપ્ત કરી. એ સર્વ ધર્મપ્રચારકોમાં પ્રાતરસ્મરણીય પ્રભુ મહાવીર સર્વો જ્ઞાત છે. શુદ્ધ ધર્મનો સિદ્ધિ અહિંસાપ્રધાન હોવા છતાં એ અહિંસા નાપરોષ થવા પામી છે, જ્યારે ભારતવર્ષમાં વર્તમાનમાં જૈનધર્મ પાલકો મૂઠીબર હોવા છતાં તેમના અહિંસાના સિદ્ધિ વૈદિક ધર્મ ઉપર પણ જાંડી છાપ પાડી છે, જે લોકમાન્ય બલગંભાધર તિલક જેવા સમર્થ દેશનેતાને પણ માન્ય છે.

ભારતવર્ષમાં જૈનધર્મોપદેશ્યોના પ્રચલતથી જૈનેતર રાજ્યકર્તાઓએ પણ અહિંસાધર્મ પ્રત્યે અપૂર્વ માન અને આદરભાવ પ્રદર્શિત કર્યો છે. સમગ્ર ભારતવર્ષમાં અને તેમ પણ મુખ્યત્વે ગુજરાત, કાઠિયાવાડ, માળવા, મારવાડ, કચ્છ વગેરે દેશોમાં ચૌલુક્યચક્રવર્તી પરમાર્હત મહારાજાધિરાજ કુમારપાલદેવના સામ્રાજ્યમાં કલિકાલસર્વશ્રેષ્ઠ પ્રભુ હેમચન્દ્રાચાર્યના ઉપદેશે અહિંસાની જે જડ પ્રજ્ઞના હૃદયમાં વાવી તેનાં દર્શન અનેક રાજ્યકાન્તિઓ થવા છતાં હજી પણ થવા કરે છે. એ અહિંસાધર્મના પુણ્ય પ્રચાર સમયે જ ગુજરાતનું આધિપત્ય ભારતવર્ષમાં સર્વોપરિ હતું.

ભારતવર્ષના મુગલસમ્રાટ અકબરના વિશાળ સામ્રાજ્યમાં પણ જૈનાચાર્ય હીરવિજયસુરિ અને તેમના વિદ્વાન શિષ્યમંડળના પ્રમળ ઉપદેશે અકબરના હૃદયમાં પણ અહિંસાનું બીજારાપણુ ક્યું હતું અને છ માસ જેટલી લાંબી મુક્ત સુધી મુસલમાની રાજ્યમાં પણ અહિંસાનો પ્રચાર થઈ શક્યો હતો. એ અતુલપ્રચલના પ્રભાવે પણ પ્રજ્ઞના હૃદયમાં અહિંસાધર્મ મજબૂત રીતે વાસ કર્યા. અકબરના પ્રતિસ્પર્ધિ વૈદિક ધર્મચાર્યી મહારાજાઓ પૈકી મેવાડધિપતિ સિસોદીયાકુલબ્રુપણુ મહારાજા પ્રતરપસિંહજી અને કચ્છના

રાવ ભારમલ વગેરે નાના મોટા રાજ્યકર્તાઓએ પણ અહિં સાધમને અપૂર્વ મા યી નિહાળી તેના પાલનમાં પોતાનો હિસ્સો આપવા પાછી પાતી કરી નથી એટલે જ નહિ પરંતુ અકબરના વંશક્રમાંત આદલાહ બહાદુર, શાહજહાંન, અને ધર્મોદય ઔરંગઝેબ સુધી પણ દયાનો પ્રચાર કરાવવાની જૈનધર્મોપદેશોની પ્રવૃત્તિ ચાલુ હતી. અને તેના પરિણામે અમુક દિવસ સમગ્ર મુઘલ સામ્રાજ્યમાં રાજકીય નિયમ મુજબ અહિંસા પળાવવા ભાગ્ય-શાળી નિવડી શક્યા હતા, એવં અન્યાય મુસલમાની રિયાસતો જેવી કે જુનાગઢનું નવાબી રાજ્ય વગેરે અનેક હીંદુ મુસલમાની રાજ્યોએ અહિંસાનો પ્રચાર કરનામાં પોતાનો હિસ્સો આપેલો છે, જેની શિલાલેખો, તામ્રપત્રો, દસ્તાવેજો અને ઐતિહાસિક ગ્રંથો સાક્ષી પૂરે છે.

દયા એ ઉચ્ચતમ માનવ હૃદયનો સર્વોત્કૃષ્ટ ગુણ છે. અને એ દારાએ જ સમસ્ત પ્રાણીવર્ગને સુખનો માર્ગ પ્રાપ્ત થાય છે. એ દયાનો સિદ્ધાંત પાળવા માટે જીવો સબંધીનું જીંદું જાન હોલું જોઈએ. તે જ્યાં સુધી ન હોય ત્યાં સુધી સર્વોત્કૃષ્ટ દયા પાળવી અશક્ય છે. અતએવ જૈન સિદ્ધાંતમાં ધણા પ્રાચીન કાળથી વિશાળ પ્રાણીવિજ્ઞાનશાસ્ત્ર ધરાયું છે. આ પ્રાણીવિજ્ઞાન વિષે અને જો એ બોલે લખવા બહુ તે બેખ ધણે લાંબે થઈ જવાનો અંભવ હોવાને કીધે એટલું જ કહીશ કે તેટલી ઉચ્ચ દયા પાળવાના ઇચ્છુકોએ તદ્વિષયક ગ્રંથો જોવા તસદી લેવી. જેઓ મોજ શોખને માટે અથવા શારીરિક પોષણ માટે ચા દેવી દેવોની પ્રસન્નતા દારા ઐહિક સુખની પ્રાપ્તિની આશાથી પ્રાણીવધ કરવા દોરાય છે તેવા માનવસમાજને જાહેર ઉપદેશ દારા અહિંસાની મહત્તા સમજાવી મૂંઝા પ્રાણી-ઓના પ્રાણુસંરક્ષણનો પ્રયત્ન કરવો એ સર્વોત્કૃષ્ટ પ્રાણીસુખનો અને જ કલ્યાણનો તથા અહિંસાનો મૂળ પાયો છે.

એ જાણીને સૌ ધર્મગ્રંથોએને ખુશી થશે કે આવા પ્રકારની અહિંસાનો પ્રચાર હાલમાં મહાત્મીય તારંગમાં પર્યાતની પૂર્વોત્તર ખીણના પ્રદેશમાં આવેલા સતલાસણા, કાકાસણા, બાલુસણા, ટીંબા અને વાવ એ પાંચ ગામોમાં, આમોદમાં આવેલી આણસર-મઝના યતિજીની મઠીના નાયક પંન્યાસ ઉમેદવિજયજીના શિષ્ય યાત્રી શ્રી ચંદ્રવિજયજી પંન્યાસ તે તે ગામોમાં જતાં ત્યાંના અરાસદારોને ઉપદેશ આપી દયાની લાગની ઉત્પન્ન કરી, જેને મુંખઈના અનુકંપા ફંડના સેક્રેટરી શેઠ ડાહ્યાભાઈ હાલ જંદની સૂચના અને અનુમોદન મળતાં, તથા ગઢવાડાના થાણુદાર સાહેબ કાંતિલાલભાઈ જેઓ જૈન હોઈ અમદાવાદના રહીશ છે તેમના પ્રયત્નો ઉમેરો થતાં, અને ત્યાંના વસા જૈનોની દયા-પ્રચાર માટે અપાર ઉત્કંઠાને આપ ચઢતાં, ત્યાંના અરાસદારોએ પોતાની અરહદમાં થતો પ્રાણીવધ સદંતર બંધ કર્યો છે. તેને માટે પંન્યાસ યતિ શ્રી ચંદ્રવિજયજી, મુંખઈ જંદના સેક્રેટરી શેઠ ડાહ્યાભાઈ, ગઢવાડાના થાણુદાર સાહેબ કાંતિલાલભાઈ અને ત્યાંના અરાસદારો ઠાકોર સાહેબ તક્તસિંહજી વગેરેને ધન્યવાદ આપીએ છીએ. વધુમાં બેખક અને સમસ્ત જૈન પ્રજા ચહે છે કે આ દયાપ્રચારનો ધડવામાં આવેલો રાજકીય નિયમ ત્યાંના સર્વે અરાસદારો પળાવવા સદાને માટે આતુર રહી પ્રજામાંથી કેઈ પણ મનુષ્ય તે નિયમનો ભંગ કરવા દોરાય નહીં એવી સાવચેતી રાખવાની વિનંતિ પૂરક લેખક વિરમે છે.

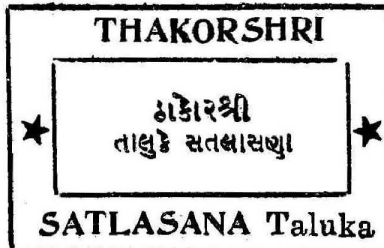
ઉપરોક્ત નિયમ માટે-લખવામાં આવેલો દસ્તાવેજ નીચે પ્રમાણે છે:—

૧ આ ઠાકોર શ્રી ક્યા ક્ષત્રિય વંશના છે તે જાણવા મળ્યું નથી.

બહેરનામું

'અમોને આજ રાજ એટલે તા. ૧૩-૧૦-૧૯૨૬ બુધવારને રોજ'
 'પૂજ્ય-આમોદના ગોરજ મહારાજ શ્રી ચંદ્રવીજયજીના ઉપ-'
 'દેશથી તેમજ મુંબઈના અનુકંપા ફન્ડના સેક્રેટરી સાહેબ-'
 'શેઠ ઠાહ્યાભાઈ નાહાલચંદની સુચનાથી ઘણા અંતઃકરણ-'
 'માં આનંદ ઉદભવે છે તેમની આવી અભયદાનની સુચ-'
 'ના નીચેથી અમારી ગાદી અમર તપે અને વંશવેલકી'
 'વધે એવી પ્રેમભરેલી સૂચના તેમજ અમારા સતલાસણા* અને વાવગામ-'
 'ના મહાજનની ઉરકંઠા ખર લાવવા અમે આજે ઘણા'
 'ખુશીથી અમારી તાલુકાની રૈયતને બહેર કરીએ છીએ'
 'કે કોઈએ કોઈ પણ દીવસ ગરીબ બીચારા સુગાં પ્રાણી-'
 'યોનો ઘાત કરવો નહી અને જે કરશે તે તાલુકાના ગુન્હેગાર'
 'થશે અને તેમને તાલુકા કોટ્ટી ગણીને ઘટારત કરવામાં'
 'આવશે અમે પોતે પણ પરંપરાથી ચાલતા આવેલા.'
 'નવરાત્રના તહેવારોમાં દરબારમાં જે મુંગા પ્રાણીઓ-'
 'નો વધ થતો આવ્યો છે તે રીવાજ ચાલુ સાલથી હમેશને-'
 'માટે બંધ કરવા કબુલ થતાં રૈયતને અલ્હાહ આપવા બહેર'
 'કરીએ છીએ અને અમને આશા છે કે-(અ)મારા તાલુકા-'
 'ની વકૂદાર રૈયત પૈકીમાં સતલાસણા અને વાવનુ મહાજન'
 'કે જેમની ખાસ વીનંતી છે તે પણ સંતોષ પામશે સહરહુ બહેર નામાની એક'
 'નકલ આમોદના ગુરુમહારાજ શ્રી ચંદ્રવિજયજીને આપ-'
 'વી તથા એક શેઠ ઠાહ્યાભાઈને આપવી અને એક મહેરખાન'
 'ઘઠવાડા જીલ્લાના થાણદાર સાહેબ તરફ મોકલવી અને'
 'ખીજી ફાલતુ પ્રતો તાલુકાના ગામોમાં પ્રસિદ્ધ કરવી.'

તા. ૧૩-૧૦-૧૯૨૬

તક્ત સિંહજી
 ઠાકોરશ્રી તાલુકે સતલાસણા
 સંવત ૧૯૮૨ આશ્વિન
 પૂર્ણિમા તારંઆ

* અમે દસ્તાવેજમાં જે ગામમાં નામો જણાવેલાં છે, પરંતુ કોઠાસણા, સાહુસણા, અને
 દીંબજ એ ગ્રામ્ય ગામો પણ ભેત્રાં સમજવાં-લેખક.

श्रीकेसरियाप्रभु-द्वात्रिंशिका

कर्ता:-पूज्य आचार्य महाराज श्रीविजयपद्मसूरिजी

[आर्याच्छंदः]

वंदितु नेमिनाहं, सीलहरं नेमिसूरिपयपउमं ॥
 सिरिकेसरियापहुणो, रपमि दातिसियं समयं ॥ १ ॥
 अण्णाणकट्टजलणं, मोहघणानिलमुहंबुयालोयं ॥
 कारुणवाहिजलहिं, भवनिण्णासं पणहुमलं ॥ २ ॥
 अरिहतं भगवंतं, तित्थयरं पुरिससीहमिज्जपयं ॥
 पवरसयंसंबुद्धं, सइ केसरिषापहुं वंदे ॥ ३ ॥
 अइगरं गयरोसं, पुरिसुत्तमपुरिसपुंडरीयवरं ॥
 पुरिसवरंगघहत्थि, सिरिकेसरियापहुं वंदे ॥ ४ ॥
 लोगुत्तमलोगहियं, लोगपईवं च लोगवरनाहं ॥
 लोगुज्जोअगरं तं, सिरिकेसरियापहुं वंदे ॥ ५ ॥
 अभयइयं नयणदयं, मग्गदयं सरणदायगं धीरं ॥
 बोहिदयं धम्मदयं, सिरिकेसरियापहुं वंदे ॥ ६ ॥
 जिणधम्मनायगवरं, जगनाहं धम्मदैसयं धीरं ॥
 धरधम्मचक्रवट्टि, सिरिकेसरियापहुं वंदे ॥ ७ ॥
 जगचिंतामणिदेवं, जगरक्खगधम्मसारहिं पुज्जं ॥
 विस्सुद्धारणसीलं, सिरिकेसरियापहुं वंदे ॥ ८ ॥
 जावयतारगबुद्धं, अक्खलियपबोहदंसणं तिण्णं ॥
 बोहगमोयगमुत्तं, सिरिकेसरियापहुं वंदे ॥ ९ ॥
 सध्वणुसव्वदरिसिं, विणट्टकवडं विह्वयघाइरयं ॥
 अइसयसंदोहजुयं, सिरिकेसरियापहुं वंदे ॥ १० ॥
 सरमि पसण्णमुहकयं, सग्गपवग्गप्पयाणदक्खपयं ॥
 तं भध्वपूअणिज्जं, तिव्वजरप्पमुहगोगहरं ॥ ११ ॥
 सिरिकेसरियानाहे, हियअम्मि ठिय विणस्सप विग्घं ॥
 पसरइ परमा संती, वडूढइ सुहभावणा सुहया ॥ १२ ॥
 जं द्दट्टूणं भध्वा, क्कसाइया परिचअंति य कसाप ॥
 भवरगो भवरानं, दोसो दोसं विसेसाओ ॥ १३ ॥
 भूढा विमूढभावं, किलिडुभावं गया किलेसं च ॥
 भयविहुरा भयविसरं, सोगं सोगंगया मणुया ॥ १४ ॥
 पवरधुलेवानयरे, ठियविंबं दिव्वकंतिनियरघरं ॥
 नासियकम्मविलासं, नाभिसुयं पुज्जपयकमलं ॥ १५ ॥
 भववारिहिनिज्जामगं-भवाडवीसत्थवाइसंकाखं ॥
 वंदेमि महागोवं, सुभावणालदसिद्धिहहं ॥ १६ ॥

(शुभम्)

आणासरणा जेणे, तुह सिद्धि संगया य गच्छन्ति ॥
 ममिहिति तओ सं मे, भवे भवे नाह ! होउ महं ॥ १७ ॥
 मुहदंसणपहावा, तुह नाह ! मलकलओ सुकयबुड्ढी ॥
 होज्ज त्ति पइभवं तं, कंखेमि सया पमोयाओ ॥ १८ ॥
 सुमरंताण जणाणं, पुअंताणं थवं कुणंताणं ॥
 पासंताणमणुक्खिने, मंगलमाला परा होज्जा ॥ १९ ॥
 चित्तियचित्तामणिणो, जिणवइणो नाभिरायतणयस्स ॥
 पयपउमपूयणखणो, भवे भवे मिलउ मह नियमा ॥ २० ॥
 तुण्ह नमो नाह नमो, कयजगजीवप्पमोय ! भयहरण ॥
 वरमुक्खमग्गदेसग !, विइयासेसत्थपरमत्थ ! ॥ २१ ॥
 तिहुयणजणपरमेसर ! अण्णाणतिमिरपणासतरणिकर ! ॥
 रइसंतावनिसायर !, विलीणभव ! ते नमो नाह ! ॥ २२ ॥
 तुह पायदंसणेणं, भवनिण्णास ! उज्ज नाह ! भवय स्हे ॥
 करुणासायर ! विइया, पक्खालियपावपंकभरा ॥ २३ ॥
 अज्ज मिह य ननु जाओ, अज्जेथ पइड्ढिओ महारज्जे ॥
 पइसवणेऽवि उज्ज मिह य, पासेमि ज्जे व नयणेहिं ॥ २४ ॥
 अज्जाहिलसंतावा-हाजिण्णविरेयणं च संजायं ॥
 सबग्गसूयगं तुह, मण्णे सुहदंसणं समयं ॥ २५ ॥
 नहुभवोह ! नमो ते, भवाडवीसत्थवाह ! तुण्ह नमो ॥
 जगनित्थारग ! भयहर ! नमोऽत्थु पुण्णाहिहाण नमो ॥ २६ ॥
 भसीए भत्तजणो, पासइ सक्खं जिणेस ! तं सुद्धं ॥
 जम्मजरापरिहीणं, निव्वाणपपसकयवासं ॥ २७ ॥
 कैसरियापयसरणं, करेइ बहुमाणभत्तिकलिओ जो ॥
 सो पावइ कल्लाणं, सव्यत्थऽग्नि सव्वओ विजयं ॥ २८ ॥
 कैसरियापयज्ञाणं, मिलउ महं कप्पपायवग्गभदियं ॥
 विहिओवसग्गविलयं, भवे भवे मुत्तिसुक्खइयं ॥ २९ ॥
 नहुसुण्णजुयक्खिमिप, वरिसे सिरिणेमिनाइजम्मदिणे ॥
 सिरिसूरिमतसरणं, किञ्चा सव्वोवसग्गहरं ॥ ३० ॥
 पवरम्मि थंभत्तिये, अहुणा खंभायनामसुपसिद्धे ॥
 भव्वजिणालयकलिप, सुगुणायरियाइजम्मथले ॥ ३१ ॥
 तवगच्छंवरदिणयर-जुगवरसिरिनेमिसूरिसीसेणं ॥
 पउमेणायरिपणं, सिरिथंमणपालभत्तेणं ॥ ३२ ॥
 सिरिकैसरियापहुणो, सगुणा द्वात्तिसिया मप रइया ॥
 पटिया निसुया सययं, संवग्गिहे मंगलं कुज्जा ॥ ३३ ॥

॥ समाप्ता श्रीकैसरियाप्रभु-द्वात्रिंशिका ॥

યુગપ્રધાન

લે. N.

[જૈન-શ્રમણ સંસ્કૃતિના પ્રખર જ્યોતિર્ધર આર્ય શ્રી વજ્રસ્વામીની જીવનકથા]

[૧] પુત્રપ્રાપ્તિની ઇચ્છા

અવન્તિદેશમાં તુંબવન નામનું લક્ષ્મી અને સરસ્વતીના સંગમથી શોભતું નગર હતું. જિનમંદિરો, પીપ્પલાળા અને જ્ઞાનશાળાઓથી નગરનાં ધર્મશ્રદ્ધા અને ધર્મજ્ઞાનનું દર્શન થતું. ત્યાં અનેક શ્રીમંતો હતા. એમાં ધનચંદ્ર નામે એક ભાગ્યશાલી શ્રેષ્ઠી હતા. તેમનાં પત્નીનું નામ લક્ષ્મીદેવી હતું. શેઠાણી શીલપુણ્યનો ભંડાર હતાં, અને એમની ધર્મભાવના પ્રસિદ્ધ હતી. તેમને ત્યાં એક સુંદર જિનમંદિર હતું. તેમાં સ્ફટિક રત્નની શ્રીમહાવીર પ્રભુની ભવ્ય મૂર્તિ ધિરાજમાન હતી. શેઠ અને શેઠાણી ત્રિકાલ પ્રભુપૂજન કરતાં. યુવાવસ્થામાં પણ શેઠે વિકારોને જીત્યા હતા. ધન, યૌવન અને સત્તા હોવા છતાંયે શેઠને તેનું અભિમાન ન હતું. દેવ, ગુરુ અને ધર્મની ઉપાસના, સ્વામીભાર્તવ્યાની સેવા એ નિરંતર કરતા. તેઓ છૂટે હાથે ગરીબોને દાન દેતા. લક્ષ્મીને તેઓ હાથનો મેલ સમજતા હતા. પૂર્વપુણ્યોદયે એ મળી છે, જેટલી વપરાય તેટલી આપણી, એનું એમને બરાબર જ્ઞાન હતું.

એક વાર પ્રાતઃકાલમાં જ એમના આંગણમાં એક કૂતરી પોતાનાં નાનાં અડચાં સાથે જીલી હતી. અડચાંએ માતા આટલી હતી, ધવરાવતી હતી અને અડચાં માતા સાથે એક કરી રહ્યાં હતાં. શેઠાણીએ આ જોઈને અને તેનું હૃદય ભરાઈ આવ્યું. સંસારમાં આટલાં વર્ષો ગયાં પરંતુ યોગમાં રસનાર એકે યાજક ન હતું એનું એને લાગી આવ્યું. ધન્ય છે એ માતાને જેને આંગણે કદબોલ કરતાં બાલકો રમે છે, જેના યોગમાં આવીને યાજકો પડતું મેલે છે, જેના યોગને યાજકો ખૂંદે છે. હાય! એ પૂર્વે એનું કોઈ કુકર્મ બાંધ્યું હશે કે જેને લીધે મને એક પણ સંતાન નથી. આમ વિચારતાં વિચારતાં લક્ષ્મીદેવીને હૃદયમાં ડુમો ભરાઈ આવ્યો અને આંખમાંથી આંસુ સરી પડ્યાં. શેઠાણીને આખો દિવસ સંકેપ વિહ્વલમાં જ ગયો. તેમણે રાત્રે શેઠને હૃદય ખોલીને પોતાના કુઃખની વાત કહી.

શેઠાણીની વાત સાંભળી શેઠે આશ્વાસન આપતાં કહ્યું: તને વળી આ શું શ્રેષ્ઠ લાગ્યું છે? "માન્યં ફલતિ સર્વત્ર" એ વાત તું કેમ જૂલી ગય છે? આપણા નસીબમાં હશે તો એક નહિ અનેક સંતાનો થશે. નહિ તો યાદ છે સુભૂમ ચક્રવર્તિ? તે સઠ હજાર પુત્રોને પિતા હતો, છતાં આખરે પુત્રવિયોગના કુઃખે કુઃખી થઈ ગયો. અરે, મગધસમ્રાટ શ્રેણિક કેવો ધર્મોત્તમ, પ્રજુલકત હતો. એના જ પુત્ર કોણિકના પાપે પિતાને કેવી વેદના અને કેવાં કુઃખ સહેવાં પડ્યાં! માટે હું તો કહું છું કે પગોડું નલિય મે કોવિ એ વાત જ યાદ રાખવી. એક દિવસ અધાપને જવાનું છે; કોઈ અમરપટો બખાવીને નથી આવ્યું. અરે, જેની સાથે પ્રેમથી રમ્યા ખેલ્યા, જેમની સાથે અનેક પ્રેમાલાપ સંવાપ કર્યા તે ગયા અને આપણેયે જઈશું. માટે મારું કહું માની તું કુઃખ મૂકી ધર્મખનમાં તત્પર થા. તારાથી થાય તે તપ કર, દેવાય એટલું સત્યાગ્રમાં દાન દે, શીવલ પળ અને સુંદર શુદ્ધ ભાવના રાખી તારા રામ, દેવ, ક્રોધ ને કપાય ઝોલા કર.

આચાર્ય બચવંતોએ કહ્યું છે કે "અહં મમેતિ મન્ત્રોડયં, મોહસ્ય જગદાન્ધ્યકૃત્"

અંક ૧]

યુગપ્રધાન

[૧૭

આ વચન સાંચું છે, એટલે આવી ઈચ્છા કાય અને તને દુઃખ લાગ્યા કરે આમાં તારી દોષ નથી. એમાં મોહરાજનો પ્રતાપ જ કામ કરી રહ્યો છે. મોહરાજનો એવો સ્વભાવ છે. ન્યાય ધર્મરાજનો અને ચારિ-રાજનો જ્યજ્યકાર જ્યુને ત્યાં મોહરાજને ઈચ્છ્યા આવે છે અને ધર્મરાજનો પરાજ્ય થાય એ માટે એની સેનાને મોકલે છે. પરંતુ જે જીવ ધર્મરાજનો આશ્રય લઈ દૃઢ રહે છે એનો સદાયે જ્ય જ કાય છે. મોહરાજ શું કરે છે તે સાંભળ—

અત્માનં ત્રિષયૈઃ પારૈઃ ભૈરવાસપરાદ્ મૂલ્લમ્ ।

इन्द्रिय गि निबध्नन्ति मोहराजस्य किकराः ॥

માટે તું હવેથી આ મોહરાજના કિકરોથી સાવધ રહેજે !

[૨] પુત્રજન્મ

જીવ્યુક્ત ધટના બન્યા પછી પતિપત્ની નિરંતર ધર્મકાર્યમાં મગ્ન રહેવા લાગ્યાં. એક વાર મધ્યરાત્રના સમયે લક્ષ્મીદેવીએ સુંદર સ્વપ્ન જોયું. સફેદ હાથીનું એકનાનું બચ્ચું તેના ખેળામાં રમે છે. થોડી વાર એ બચ્ચા સાથે લક્ષ્મીદેવી રમે છે; આસક મોહું થાય છે ત્યાં અચાનક એક ત્યાગી તપસ્વી સાધુજીની પાછળ એ હાથીનું યાજક ત્રાહ્યું જાય છે. લક્ષ્મીદેવી એના વિચેરે રહવા માંડે છે. ત્યાં એની ઊંધ ભોડી જાય છે. સ્વપ્નું જોઈ એને બહુ બહુ વિચાર થયા, અને તરત જ પતિને જાગરી સ્વપ્નું કહી સંભળાવ્યું. ધનપાલે કહ્યું: તને એક સુંદર પુત્ર થશે, પરંતુ તે સાધુ થશે. લક્ષ્મીદેવી આ સાંભળીને ખુશી થયાં.

ધનપાલરોને ધેર પુત્રજન્મ થયો. આખા નગરમાં વધામણી અને ઉત્સવો થયાં. રૂપરૂપને અંગાર, ખીલતું કમળ હોય એવું એનું વસું હસું થતું મુખ, અષ્ટમીના ચંદ્ર જેવું ચમકતું લલાટ ! ખીલના ચંદ્રની જેમ વૃદ્ધિ પામતા યાજકનું નામ ધનગિરિ રાખવામાં આવ્યું. થોડાં ઉગરે તે કણ્ણવા એકો. એની સુદ્ધિ બહુ તેજ હતી. એક વાર વાંચેલું, સાંભળેલું કે જોયેલું તેને માદ રહી જતું. આદવાચરથા ગઈ અને યુવાની આવી. એના કણ્ણાયે મિત્રો અને સંહી મળી હતા, પરંતુ બધામાં ધનપાલના પુત્ર સમિત સાથે ધનગિરિને માદ મિત્રતા હતી. બંને સમવયસ્ક, સમાનધર્મી અને સમાન રૂપ-ગુણ-શીલયુક્ત હતા.

આખા તુંબવન નગરમાં બંને મિત્રોની પ્રશંસા થતી હતી. ધનગિરિના પિતાને એમ હતું કે પુત્રનું લગ્ન કર્યા પછી સંસાર છોડી નીકળી પડવું, પરંતુ બાવિના ગર્ભમાં શું છે તે કણ્ણુ જાણી શકે કે ?

ધનચંદ્ર શેઠે તુંબવન નગરના નગરરેહની પુત્રી સુકોમલા સાથે ધનગિરિનું સમપણું કર્યું; આખા નગરમાં વહવાહ કહેવા, થોડાંયે થોડાં સ્થાન મહ્યું. સુકોમલા ખરેખર સુકોમલા જ હતી. તેના રૂપ-ગુણ-શીલ બધાંયે પ્રશંસનીય હતાં. પરંતુ ધનગિરિને બ્યારે આ સમપણુંની ખબર પડી ત્યારે તેને બહુ દુઃખ થયું. મારે તો પરણવું જ નથી, સંસારના બધાંયે અને નથી મમત, મારે તો મનુષ્યજન સફલ કરી પુનરપિ જનનં પુનરપિ મરણં પુનરપિ જનનોજઠરે શયનં” મટાડવું છે. એટલે ધનગિરિએ પિતાજીને કહ્યું: મારે લગ્ન નથી કરવું, હું તો સાધુ થવાનો છું. મારે માટે તમે કોઈ કન્યાની શોધ ન કરશો. મારું લગ્ન તો શિક્ષાકુમારી સાથે જ થશે, માટે પિતાજી, આપ મારું કહ્યું ખ્યાલમાં રાખશો.

પુત્રની વાત સાંભળી માતા લક્ષ્મીદેવીએ કહ્યું: એટા, એમ ન બોલીએ ! તારે સાધુ

૧૮]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૧૨

મવું હોય તો-પુશીથી થયે, પરન્તુ એક વાર લગ્ન કરી દ્યે, થોડું સંહારમુખ્ય ભોગવી દ્યે, પછી આપણે અર્ધા સાથે જ સાધુ થઈશું.

ધનગિરિએ નમરશેઠને ઘેર બધું કહ્યું: શેઠજી, મારે પરણવું નથી. માટે તમને જ્યાં ઉચિત લાગે ત્યાં સુકામલનું લગ્ન કરશો. બસ, આખા નગરમાં આ વાત વાયુવેગે ફેલાઈ ગઈ. લક્ષ્મીદેવીને આ ન જમ્યું. ધનગર શેઠે એને સ્વખાની માફ આપી. લક્ષ્મીદેવી સમજી ગયાં. આ પુત્રરત્ન સાધુશ્રેષ્ઠ ઘર જન્મવું-એના આત્માનું કલ્યાણ કરનાર થશે. માટે થોડી વાસના, થોડી મમતાને ખાતર પુત્રને સંસારના કીચકમાં ફેંકવો ઉચિત નથી. આટલું સમજવા છતાંયે આતાએ ખીજ એક શેઠની સુમંજુલા નામની કન્યા સાથે પુત્રનું સમપણું કર્યું. ધનગિરિએ ત્યાં પહોંચી ના જ પાડી. નમરના મુખ્ય મુખ્ય શ્રીમતોની કન્યાઓ સાથે ધનગિરિના સમપણુની વાતો માંડી. પરન્તુ બહાદુર ધનગિરિએ બધે બધેને ના જ પાડી. કિન્તુ “લખ્યા લેખ મટે નહીં.” આ કહેવત અનુસાર ધનપાલ શેઠની પુત્રી સુનંદાએ તો મન વચન અને કાર્યથી ધનગિરિ સાથે જ લગ્ન કર્યું હતું. સુનંદાને પરણાવવા માટે એના પિતા ધનપાલે ઘણા શુદ્ધરથેનાં ધર જોનાં, પરન્તુ સુનંદા તો એકની એ ન થઈ. આખરે પિતાએ પૂછ્યું: તે શું ધાયું છે? એણે કહ્યું—હું મનથી એક પુરુષને વરી ચૂકી છું. એ માને તો ઠીક છે, નહિતર આજીવન બહાવત પાળી જાખી થઈશ.

પિતાએ પૂછ્યું-એ પુરુષ કોણ છે? બતાવ તો ખરી!

સુનંદાએ શરમાતાં શરમાતાં કહ્યું: બાઈના મિત્ર!

પિતા : અરે, તું માંડી થઈ છે? એ તો સાધુ થવાનો છે. તારે સાધુ થવું છે? એ તો જન્મવૈરાગી છે. માટે મારું કહ્યું માનીજ ખીજ વર ક્યાં થોડા છે?

સુનંદા : પિતાજી હૃદય એકને જ આપાવ છે. મને તો ધનગિરિ, નહિ તો આજીવન બહાવ્યું જ પાળવાનું છે. આ સમાચાર સમિતને મળ્યા. એ પણ આ સાંભળી ચમક્યા; ધનગિરિ અને સમિતે સાથે જ સાધુ થવાનું વિચાર્યું હતું. બન્નેને આ વિદન અભ્યું. સમિતે મહેનતે ઘણી સરખવી, પણ એ એકની એ ન થઈ.

સમિતને આ પ્રસંગથી બહુ જ દુઃખ થયું. એમણે ધનગિરિને કહ્યું: બાઈ, મિત્રધર્મ બળવવનો સમય આવ્યો છે. એમણે બધી વિગત સંક્ષેપમાં કહી, સાથે જ જણાવ્યું-જે તું મારું નહીં માને તો આ લોકો અને નહિ નીકળવા લે. આખરે ધનગિરિએ ભોગ-કર્મની પ્રવલતા સમજી મિત્રના શ્રેય ખાતર સુનંદા સાથે લગ્ન કરવાની હા પાડી. ધનગિરિ અને સુનંદાનું લગ્ન થયું. સમિતે દીક્ષા લીધી અને ધનગિરિ માફ જોતાં રહી ગયા. સમિતે દીક્ષા લીધી અને આર્થ સમિત બન્યા.

[૩] આખરે છતાં

સુનંદાને ટૂંક સમયમાં જ ગર્ભવતી થવાનાં ચિહ્નો દેખાયાં. તેની કુક્ષીરૂપી છીપમાં ઉત્તમ જીવમૌકિક આબું હતું.

ઉત્તમ મર્મના પ્રતાપે સુનંદાને સુંદર સ્વપ્ને આવતાં, સારા સારા દોહરો થતા, અને ધનગિરિ એ દેહોને પૂરતા પણ ખરા. સાથે જ પતિપત્ની રાજ રાત્રિના તીર્થકર

ભગવતોનાં, પૂજ્ય પૂર્વોચાર્યોનાં અને ધમને ખાતર જીવન આપનાં મહાપુરુષોનાં જીવન-ચરિત્ર વાંચતાં, સંભળતાં અને એમાંથી ત્યાગને વૈરાગ્યનું અમૃત પાન કરતાં હતાં. એક વાર ધનગિરિએ સુનંદાને કહ્યું: તું જો રાગ આપે તો હવે હું દીક્ષા લઉં. જો તારા કાંઈ સાધુ થયા, હું રહી ગયો. માતાપિતાના અતિ આગ્રહથી અને મિત્રવર્મ અભવવા તારી સાથે પરણવાની હા પાડી; અને સાથે તેં પણ પ્રનિગ્ધા કરી હવે કે વચ્ચું તો ધનગિરિને જ, ખીજને નહિ. આ બધા સંયોગોને આધોન બની મેં લગ્નની હા પાડી મિત્રને સન્માર્જે જવાની અનુકૂલતા કરી આપી. હવે તું રાગ આપ તારા ઉદ્ધરમાં કાંઈ પુણ્યશાલી જીવ છે. આપણા લગ્નકાર્યનો હેતુ સફલ થયો છે માટે હવે અંતરાય નાખીશ.

સુનંદા બધું જાણતી હતી. ધનગિરિએ દીક્ષા લેવા માટે બધા બધા પ્રયત્નો કર્યા હતા. અરે, મારા કરતાં રૂપસંપન્ન, ધનસંપન્ન અને કુમારિકાના ત્યાગ કર્યો હતો. કાંઈ રીતે લગ્ન કરવાની ધનગિરિની ઇચ્છા જ ન હતી. એટલે એણે પ્રેમથી કહ્યું: જેવી તમારી રચણ. તમે વૈરાગી છો. હું રાગી છું. કાંઈક વાર અને સંભારી તારવા મટે પધારજો નાથ! આ થનાર બાકક પણ તમારું જ છે, એને તારવાનું ન જૂઠશો!

ધનગિરિ પ્રસન્ન મુખે ધર છોડી ચાલી નીકળ્યા. આજે તેમનો આત્મા સાચી સામ્યતા શાંતિના માર્ગે જઈ રહ્યો હતો. સંસારનું કાંઈ પણ બંધન તેમને રાહી શકે તેમ ન હતું. આખરે તે જીત્યા અને સિંહગિરિ પાસે ગઈ દીક્ષા ગ્રહણ કરી. આયં સાંપત મળ્યા. એ મિત્રો સન્માર્જની સીદીએ સમજે જ આમળ વધવા લાગ્યા. ઉમ્ર વિહાર, ઉમ્ર તપ, અને ઉમ્ર રવાખ્યાય ચાલુ કરી સંયમની શેઠા વધારી સાધુજીવન ધન્યાઈ અનાવવ લગ્યા.

[૪] પુત્ર કોનો?—માતાનો કે પિતાનો ?

ધનગિરિના જવા પછી થોડા મહિના તો સુનંદાને બહુ અતડું લાગ્યું ત્યાં તો રક્ષા-કાચે બાળકનો જન્મ થયો. રૂપરૂપનો અંબાર, જણે સરોડે ભગવાન વિષ્ણુના સુરાકરજ આબ્યા હોય એવું એવું શીતલ રૂપ હતું. ખીજબા સહસ્રજળ કમલ જેવું એવું સુંદર મુખકું હતું, જણે રત્નદીપક પ્રકાશી થઈ હોય તેમ આ બાળકનું તેજ પ્રકાશી રહેતું. બાળકને જોતાં જ સખીઓ એ લી ઊઠી: અરે, આવા ભાગ્યશાલી બાળકના પિતા અત્યારે અહીં હાજર હોત તો પુત્રજન્મોત્સવ ઉજવત. ત્યાં તો એક સખી બોલી-બહેન! ધનગિરિ અહીં હોત તો આ રત્નદીપકને જઈ દીક્ષાનું નામ જ જૂઠી જાત. એ હો! કેવો ભાગના કુંવર જેવો દીપી રહ્યો છે. આ સાંભળી બીજી સખી બોલી-ના રે ના, એમ તો નહિ! ધનગિરિને પહેલેથી પરણવાનું મન જ ન હતું. પરંતુ આ તો લખ્યા લેખ કાંઈ મિથ્યા થાય છે? પણ આ પુત્રના જન્મ પછી દીક્ષા લીધી હોત તો સારું થાત. રૂપાળા છોકરાનું મેહું જોઈને દીક્ષા લીધી હોત તો શો વાધો હતો? ત્યાં તો ત્રીજી સખી બોલી-બહેન! વાતો થાય છે. પુત્રજન્મ પછી દીક્ષા લીધી હોત તોયે કાંઈ સારું કહેવત ખરું? એનો જન્મોત્સવ કરવો પડત; પછી નામ પાડવું પડત, અરે, પછીયે કેટલીયે ઉપાસિઓ કરવો પડત. ત્યાં તો વળી ચોથી સખી બોલી-મને તો ખીજા કાંઈનેયે દોષ નથી દેખાતો; પુત્રના ભાગ્યનો જ દોષ છે. એના પુણ્યમાં ખામી, નહિ તો શા માટે એના મર્લમાં ત્યાગ્યા પછી એને છોડી પિત: અધ્યા જાત? હશે બહેન સુનંદા, તું લંમરે ચિંતા ન કરીશ. બાળક તો કાલે મોટા થઈ જશે. ત્યાં તો પાંચમી સખી પુત્રને જોઈને બોલી-એ હો, દૂમદૂમ જણે ખીજે

ધનગિરિ જ નેઈ થયો. બેટા, તું તારી માને સાચવજો. તારા પિતાની જેમ એને એકથી મૂકી સાધુ ન થઈ જતો.

બાળક બધાની સામે નેઈ આ બધું સાંભળી રહ્યો હતો. બધાના ચેતનાળા અને હાવભાવ જોતાં તેમ જ શબ્દો સાંભળતાં એને ભતિ-સ્મરણુ જ્ઞાન થયું. તેને પોતાનો પૂર્વ ભવ યાદ આવ્યો. ઝોહોહ, હું પૂર્વભવે વૈશ્રમણ્યનો સેવક તિર્થકુળ્મુબક દેવ હતો. એક વાર અષ્ટાપદ પર્વત પર યાત્રાએ ગયો હતો. મણુધર ભગવંત શ્રી જૈનમસ્ત્રાગીએ અને પુંડરીક અખ્યત સંભળાવ્યું હતું. હું દેવલોકમાંથી ચ્યવીને અહીં આવ્યો છું મારા પુત્ર શાળી પિતા આત્મકલ્યાણના પંથે વિચરી, સાધુ બની, આત્મકલ્યાણ સાધી રહ્યા છે. મારે પણ પિતાના પંથે જ વિચરવું જાઈએ. "મહાજનો ચેન ઘતઃ સ્વ પન્થાઃ" પરંતુ આ માતા અને એમ દીક્ષા લેવાની રજા કેમ કરી આપે? એ રજા તો ત્યારે જ આપે કે ત્યારે હું એને કાયર કરું; માતા ઉપરનો રાગ, પ્રેમ, રનેહ ઝોહો થાય એવું કરું. બાળકે પોતાનો મામ નહી કરી લીધો, આ બધું સાંભળતો હતો બાળક હવે રડવા લગ્યો. બસ, આપો દિવસ રહ્યા જ કરે. જાણે સંસારથી-જન્મ જરા અને મૃત્યુથી ડરીને વડતો હોય તેમ તેણે રડવાનું જ શરૂ કર્યું. સુનંદા તેને ધવરાવે તોયે રડે, ન ધવરાવે તોયે રડે, પારશર્મા નાખીને હોયોજો તોયે રડે, નીચે સુવાડે તોયે રડે, ન તો માતાને શતિયા બેસવા દે, ન ખાવા દે; ન જીંધવા દે. ન ક્યાંય જવા દે. આખરે માતા કંટાળી. આ તે બાપ જેવો છે. બાપનેય રોજ દીક્ષા દીક્ષા ને દીક્ષા જ થતી. હવે તો એ આવે તો આનેય આપી દઈ. હું તો આનાથી કંટાળી. એક વાર ખૂબ કંટાળીને એણે બાળકને સંબોધીને કહ્યું: બેટા! હવે છાનો રહો જ. તને દીક્ષા અપાવીશ, તારા બાપને સોંપી દઈશ. બસ, આ સાંભળતાં જ બાળક રડતો બંધ થઈ ગયો. સુનંદા ચમકી: હે, આ બાળક દીક્ષાનું સમજે છે એમ? શું એના બાપની જેમ આ પણ મને છોડતે ચાલ્યો જશે? અરેરે, મારા ભાગ્યમાં શું લખાયું છે? બેટા! તું છાનો રહો જ. આપણે જન્મે દીક્ષા લઈશું. અરેરે, આ છોકરો મર્લાનાં આવ્યો ત્યારથી દીક્ષા સિવાય બીજી કાઈ વાત જ સાંભળી નથી. હુયે કેવી મૂખી છું, આટલો આટલો ઉપદેશ એમનો સાંભળ્યો, હૃત્તમ પુરુષોનાં-મહર્ષિઓનાં ચરિત્રો વાંચ્યાં; છતાં મને કેમ વૈરાગ્ય ન આવ્યો? બેટા, તું છાનો રહે! તને દીક્ષા અપાવીશ. દીક્ષાનું નામ સાંભળીને બાળક રડતો બંધ થઈ જતો. આખરે આ રડવાની વિધિમાં બાલકનો જય થયો. માતાએ નહી કહ્યું-હવે એ આવે તો એમને છોડરો એમ સોંપી દઈ. આ બાળુ સિંહગિરિસુરિ, આર્ય સમિત, આર્ય ધનગિરિ વગેરે વિચરતા વિચરતા તું બચન શહેરની પાસે આવી ઉત્તાનમાં જીત્યાં. જોયરીના સમયે (બન્ને મિત્રો અને સાળા બનેલી એવા) આર્ય સમિત અને આર્ય ધનગિરિ જોયરી માટે તૈયાર થયા, શુરુને વિનયથી પૂછ્યું: ભગવંત! આપ આજા આપો તો અમે ત્રાસમાં જઈએ. અહીં અમારા સ્વજનો પરિચિતો છે, તેમને ઉપદેશ આપીશું. આ જ સમયે પક્ષીએ શુભ શુકન કર્યા. માની શુરુદેવે કરમાવ્યું; મહાનુભાવો! ખુશીથી જોયરી જાઓ. અજે તમને મહાન લાભ થશે. તમારા કુંડુબી પાસેથી જ કાઈ સચિત કે ક્ષતિત મળે તે લાવજો.

બન્ને મુનિયુગવો ધર્માંસમિતિનું રક્ષણ કરતા શહેરમાં આવ્યા. બન્નેએ નહી કહ્યું: પહેલાં સુનંદા પાસે જ ચાલો. બધાં સુનંદાના ઘર તરફના દુષ્ટિયામાં ગયા કે લોકોએ બન્નેને ઝોળખ્યા.

એક સખીએ આગળ ઢોડી જઈ સુનંદાને વધાનણી આપી. બન્ને મુનિવરો ધરના આંગણમાં આવ્યા. સખીએતુ ટાળું મળ્યું. રડતા બાળકથી બધા કંટાળ્યા હતાં. સુનંદા બાળકને લઈને ઊભી થઈ ગઈ. બાળકે મુનિવરને નિહાળ્યા. મોંઢું મલક્યું, બોણુ મોંઢું એવું સરસ હસ્યું કે સુનંદા પણ ચમકી યઈ, ક્રેક્રમ બોલી-જે, તારા આપાણ આવ્યા, પણે લાગતું છે ? ત્યાં તો એક સખી બોલી: બહેન, આ ઊકરો રડ રડ જ કરે છે. એક ધડીયે સુખેથી છાનો રહેતો નથી. એના આપને સોંપી દે. એ સંભાળરો ઊકરાં કેમ સંભાળાય છે, એની એમને ક્યાંથી બપર પડે ? આ સાંભળી બધાં હસી પડ્યાં. સુનંદાએ પોતાના બાળકની સામે જોઈ પૂછ્યું: બેટા, તારે સાધુ થવું છે ? તારા પિતાણ સાથે જવું છે ? આ પ્રશ્નોત્તરી સાંભળી નાનો બાળક પિતાની સામે એકીટશે જોઈને હસી રહ્યો હતો.

ત્યાં તો બીજી સખી બોલી-બહેન ! બહુ વિચાર કરવા જેવો નથી. એના આપને સોંપી જ દે. આને બન્મ્યા પછી કદીયે કોઈએ હસતો કે રડવા વિનાનો જોયો છે ખરા ? આજે એના આપને જોઈને હસે છે.

સુનંદા—કેમ, આ ઊકરાને લઈ જશો ? હું તો કંટાળી છું. દિવસ ને રાત રડ રડને રડ જ કરે છે. એક ધડીયે ચેન લેવા રેતો નથી. છ મહિનાનો થયો, ખરે, છ કલાકે મને સુખે ઊંઘવા દીધી નથી. માટે એને લઈ જાઓ તો મને શતિ વળે.

ધનગિરિ—લઈ જઈશ. મને તો કશોયે વાંધો નથી. પણ તને પાછળથી પશ્ચાત્તાપ ન થાય એ વિચારી લ્યે.

સુનંદા—મેં તો ખૂબ જ વિચાર્યું છે. પછી પુત્રની સામે જોઈ બોલી: બેટા, જવું છે તારે ? લે જ. આજ કહી નીચે મૂક્યો એટલે બાળકે તો પિતાની સામે જ મીઠ માંડી અને એમની સામે હાથ લાંબા કરવા માંડ્યા.

એક સખી—હવે વિચાર શો કરે છે ? ઊકરાનું મન એના આપ પાસે છે માટે સોંપી જ દે. આવો અચર ફરી નહિ મળે. પછી તું તારે નિરાંતે ધર્મખ્યાત કરજે; સુખે સુજે. બાકી આ છે ત્યાં સુધી તને ચેન નહિ પડવા દે.

સુનંદા—ઊકરાને લઈ જશો ખારે ?

ધનગિરિ—જે કરે તે વિચારીને કરજે. ઠીક, આ ઊકરો અત્યારે તો સેવે છે, પણ એના સાક્ષી કોણુ થવા તૈયાર છે ? અને અમે તો એને ધર્મલાભ આપીને લઈ જઈશું. પછી એ તને પાછો નહીં મળે.

સુનંદા—આ મારી સખીઓ બધી સાક્ષીમાં છે. અને મારા બાઈ આર્થ સમિત, જે તમારી સાથે જ ઊભા છે, તે પણ સક્ષીમાં છે. કેમ બાઈ, બોલો તો ખરા !

આર્થ સમિતિ—સાંભળ ! તું આ ઊકરો સેવે છે. પછી પાછો નહિ મંગાય. માટે જે બોલે, જે કરે તે વિચારીને કરજે. બાકી તારો પુત્ર સાધુ થશે તો મહાન આઆર્થ, મહાયુગપ્રધાન અને શાસનપ્રભાવક થશે.

સુનંદા—લ્યો ત્યારે લઈ જાઓ. એમ કહેતાં જ આર્થ ધનગિરિને પુત્ર સોંપી દીધો. ધનગિરિણ તેને ઝેળીમાં લઈ ધર્મલાભ આપી ડસનન થતા ચાલી નીકળ્યા.

આખરે ધનગિરિ છુટ્યા, આખરે નાનો બાળક છુટ્યો, અને મોહરાજ સામે ચારિત્ર-રાજનો જજ્જયમાર થયો. પુત્રને માતાના બહે પિતાનો આશ્રય મીઠો લાગ્યો; જમતે જાણે આશ્રમનો અનુભવ કર્યો !

(આશુ)

२०वीं शताब्दीके दो काष्ठोत्कीर्ण उपाश्रय लेख

संपादकः—पूज्य मुनिमहाराज श्री कांतिसागरजी

मध्य प्रान्त और बरारमें जैन इतिहासोपयोगी अनेक महत्त्वपूर्ण साधनसामग्री अत्रतत्र त्रुटित दशामें पड़ी हुई है। कई तो संरक्षणके अभावमें नष्ट हो चुकी। शेष साधनका भी वही हाल होगा, यदि किसीने इस पर ध्यान न दिया तो। इस प्रान्तका यों ही संशोधन बहुत ही अल्प हुआ है, और जैन साहित्य इतिहास और कलाकी दृष्टिसे आजतक यहां पर किसीने अन्वेषण ही नहीं किया; केवल कारंजाके ज्ञानभंडारका और मध्य प्रान्तमें भिन्न २ स्थानों पर अवस्थित हस्तलिखित ग्रन्थोंका सूचीपत्र डॉ. हीरालालजीने १८ वर्ष पूर्व किया था, जो सी. पी. गवर्नमेंटने प्रकट किया, पुरातत्त्वके यहां पर अनेक अवशेष मिलते हैं, जो न केवल जैन धर्म इतिहासकी दृष्टिसे ही महत्त्वपूर्ण हैं अपितु भारतीय उच्च कलाके परिचयका भी हैं। मुझे ऐसे अनेक खंडहर देखनेका सौभाग्य प्राप्त हुआ है। एतद्विषयक विशेष जाननेके लिये “मध्य प्रान्तमें जैन पुरातत्त्व” नामक निबंध देखें जो शीघ्र ही ‘वर्णी अभिनंदन ग्रन्थ’ में प्रकट होगा। प्राचीन मूर्तिलेख भी यहां सैंकड़ोंकी तादाद में उपलब्ध हैं। मैंने सभीका संग्रह किया है। प्राचीन हस्तलिखित ग्रन्थोंकी संख्या ३००० तीन हजारसे कम नहीं है, जिनमें कई ग्रन्थ तो ऐसे भी हैं जो अन्यत्र अप्राप्य हैं।

इस प्रान्तमें पहाड़ों और मार्गोंकी अनेक कठिनायोंसे जैन मुनियोंका विचरना बहुत ही कम होता है; यतियोंका निवास विशेष रूपसे है। २०वीं शताब्दीके अनेक आदेश-पत्र यहांके ज्ञानभंडारमें देखनेको मिले हैं, जो मध्य प्रान्तके प्रमुख नगर—नागपुर, कामठी, अमरावती, रायपुर, एलिचपुर, हिंणघाट आदि नगरोंसे सम्बंधित हैं।

यतियोंने यहां पर रहकर अनेक महत्त्वपूर्ण जैन—जैनेतर साहित्य स्वहस्तसे लिखा और उसका संग्रह किया; इतना विशाल संग्रह जो आज मध्य प्रान्त और बरारमें उपलब्ध होता है वह यतियोंके ही सुप्रयत्नोंका फल है।

यहां प्रकाशित दो लेखोंमें प्रथम लेखपट्टिका यतिवर्य्य राष्ट्रसेवी श्री यतनलालजीके पास है जो यहांके पुरातन मंदिर—उपाश्रयमें लगी थी। उस समय रायपुरको धार्मिक स्थिति अच्छी थी। सं. १९१३ में रत्नविजयजी—जो झंडेबाजके नामसे विख्यात थे—उन्होंने यहां पर दादावाडीमें धर्मनाथ स्वामीके मंदिरको प्रतिष्ठा करवाई थी, जैसा कि उनके ‘उत्कर्षपत्र’ से जाना जाता है। यह उत्कर्षपत्र अद्यावधि अप्रकट है। मध्य प्रान्तकी तत्कालीन धार्मिक स्थितिका दिग्दर्शन पत्रसे भलिभाति हो जाता है।

दूसरा लेख अमरावतीके प्राचीन उपाश्रयके व्याख्यान पीठके पीछे लगा हुआ है; अनजान को तो मादम ही नहीं होता कि यह लेख है। इसका फोटो मेरे संग्रहमें

सुरक्षित है। मूल लेख इस प्रकार है—

रायपुर C. P.

[१] ॥ ५० ॥ ॐ ह्रीं नमः ॥ सं । १९१५ शके १७८० प्रं। मासोत्तम [२] मासे पोष मासे शुक्लपक्षे दशम्यां तिथौ श्रमद् बृहत्त्व [३] रतर गच्छे भ। जं। यु। भ। श्रीजिन सौभाग्यसूरेजी विज[४]य राज्ये श्री श्री सागरचंद्रसूरि शाखायां वा० सत्य सौ [५] भाग्य गणोना—मुपदेशात् रायपुर वास्तव्यः श्री संघे [६]न यन्धर्मशाला कारिता, धर्म ध्यान करो सदा मंत्र [७] पढौ नवकार जगमें याही सार है, वंछित फल दातार ।”

लेखकथित सत्यसौभाग्य के कुछ लिखित ग्रन्थ नागपुर ज्ञानभंडारमें विद्यमान हैं, और उनका रायपुरमें ही बनाया हुआ सकलतीर्थ स्तव नामक संस्कृत स्तोत्र मेरे संग्रहमें है। प्रशस्तिसे जाना जाता है कि इन्होंने यहां न्याय काव्य आदि शास्त्रोंका ज्ञान प्राप्त किया था।

अमरावती

[१] ॥ अथास्मिन् शुभ संवच्छरे श्रीविक्रमादित्य राज्यात् सं—[२] १९२१ शके १७८६ प्रवर्त्तमाने मासोत्तममासे माघमासे शुक्ल[३]पक्षे सप्तम्यां तिथौ गुरुवासरे श्री अमरावती नगरे श्री बृहत् [४] खरतर भट्टारक गच्छे श्रीजिनहंससूरिभिः विजयराज्ये पं— [५] बालचंद्र उपदेशात् इदं उपाश्रयं श्री संघेन कारापितम् ॥

उपर्युक्त दोनों श्रीपूज्योंके दफ्तरोंका ऐतिहासिक अनुसंधान किया जाय तो प्रान्तके विषयमें कई नवीन ज्ञातव्य प्रकट होनेकी पूर्ण संभावना है। मैंने बीकानेरके नूतन श्रीपूज्यजीको इस विषयमें लिखा था, पर प्रत्युत्तर न मिल सका, यदि संशोधन किया जाय तो और भी अनेक उपाश्रयलेख मिल सकते हैं।

जैन कवियोंकी 'संवाद' संज्ञक रचनायें

लेखक—श्रीगुप्त अगरचंदजी नाहटा, बीकानेर

शिक्षाका महत्त्व एवं उसकी उपयोगिता सर्व विदित है और उसका उद्देश्य व फल है बौद्धिक विकास। बौद्धिक विकासके अनेक साधनोंमें वादविवाद भी एक है, इसी लिये प्राचीन कालमें वादका महत्त्व पाते हैं। दो विरोधी वस्तुओंका स्वगुणोत्कर्ष प्रतिपादन एवं विरोधीके दोषोंका उद्घाटन रूप संवादात्मक साहित्य कविकी प्रतिभाका परिचय देनेके साथ पाठकोंको विनोद उत्पन्न करनेके साथ बुद्धिका विकास भी करता है। जैन विद्वानोंने विविध विषयक अन्यान्य साहित्य निर्माण करनेके साथ 'संवाद' संज्ञक कतिपय रचनायें भी बनाई हैं, पर खेद है कि उनका प्रचार बहुत कम है। जैन विद्वानके रचित संस्कृत साहित्यमें 'संवाद सुन्दर' नामक ग्रंथ प्रायः १५ वीं शताब्दिकी रचना है, उसमें १ शारद—पद्मयोः संवाद, २ गणेश—गुंजयोः संवाद, ३ दारिद्र्य—पद्मयोः संवाद, ४ लोक—लक्ष्म्योः संवाद, ५

सिंही-हृष्टिनोः सनन्दनयोः संवाद, ६ गोधुम-चणकयोः संवाद, ७ पंचानामिन्द्रियाणां संवाद, ८ मृग-मदनयोः संवाद, ९ दानादिचतुष्कसंवाद-ये ९ संवाद गद्यमें लिखे गये हैं। पं. हीरालालने जामनगरसे इसे प्रकाशित किया था। फुटकर पत्रोंमें ज्ञानक्रियासंवाद एवं कल्पसूत्रकी टीकामें "करसंवाद" पाया जाता है। लोकभाषामें रचित संवादोंकी अधिकता है, पर उनमेंसे दानादि चौढालिया (संवाद शतक) समयसुन्दरजी रचित, पंचसमवाय स्तवन (संवाद) विनयविजयजीरचित एवं यशोविजयजीरचित 'समुद्र-वहाण संवाद' के अतिरिक्त सभी अप्रकाशित हैं, अतः इस लेखमें ज्ञात संवादोंकी सूची दी जा रही है। आशा है इन्हें एवं इनके अतिरिक्त जो भी संवाद प्राप्त हों उन्हें शोध ही प्रकाशित किया जायगा।

लोकभाषामें रचित जैन संवाद

१ अंजनासुंदरी संवाद सं. १६८९		लुणसागर
२ आंखि-कान संवाद	सहजसुंदर	(हमारे संग्रहमें है)
३ उद्यम-कर्म संवाद	सं. १६९८ लगभग	कुशलधीर
४ करसंवाद सं. १५७५		लावण्यसमय
५ करसंवाद सं. १७४७ आखातीज, अभयसोम		(हमारे संग्रहमें है)
६ कस्तुरी-कर्पूर संवाद		मुनिशील
७ काया-जीव	,, गाथा २५	दाम (नैन ?)
८ कृपणनारी	,, गाथा ८ १५वीं शताब्दि लिखित	
९ गोरी-सांवल गीत गाथा ६३		लावणसमय
१० जीभ-दांत संवाद गाथा ४१ सं. १६४३ बीकानेर		हीरकलश
११ दानादि	,, शतक सं. १६६२	सांगानेर समयसुन्दर
१२ नेमिराजमती	,, (चौक) सं. १८३९	अमृतविजय
१३ पंच समवाय	,, स्तवन	विनयविजय
१४ पंचेन्द्रिय	,, चौपाई सं. १७५१ भा. सु. २ आगरा	बालचन्द्र
१५ पंचेन्द्रिय	,, चौपाई	रूपचन्द्र
१६ मोती कपासिया संवाद सं. १६२६		हीरकलश
१७	,, सं. १६८९ फलौदी	श्रीशार
१८ योवन जरा	,,	सहजसुन्दर
१९ रावण मंदोदरी	,, सं. १५६२	लावण्यसमय
२०	,, ,,	राजकवि (आदि पत्र संग्रहमें)
२१	,, ,,	जिनहर्ष
२२	,, ,,	सुधनहर्ष
	सेनापुर	

अंक १]

पार्श्वान्न स्तवन

[२५]

२३ लोचन-काजल संवाद	गाथा १८	जयवंत
२४ समकित-शील	,,	अजितदेवसूरि
२५ समुद्र-कलश	,,	सं. १७५४
२६ समुद्र-वाहण	,,	उदयविजय
२७ ज्ञानदर्शनचारित्र	,,	सं. १८२७
		यशोविजय
		विजयलक्ष्मीसूरि

इसी प्रकार सामु-बहु वाद, गुरु-शिष्य वाद, उंदर-बिछी संवाद, मोतो-सोना संवाद आदि उपलब्ध हैं। जैनेतर कवियोंके भी रावण-मंदोदरी संवाद, दातासूर संवाद, माखणी मालवणी संवाद आदि हमारे संग्रहमें उपलब्ध हैं।

मुनिराज श्री सौभाग्यविजयशुद्ध, भोजन-भावना गर्भित पार्श्वान्न स्तवन

सं-पूज्य मुनिमहाराज श्री रमल्लिकविजयशु

माता वामादे भोलावे शुभवा पासने, शुभवा वेला यर्ष छे रभवाने सीद गयो;
तातछ वाट गुम्मे छे बये अति हतावणा, पहला डिडोने भोजनीया टाका यर्ष. मा० १
माताना पत्रन सुंछीने शुभवाने अछु प्रीतसुं, युद्धि आग्नेह टावी यर्ष भेहा हसीयार;
विनय थाल हनुयाली वासन आजे सुंछीये, पीवेक वाटकीयो सोलावे थाल भोजन. मा० २
सतोस सेवडीये छोलीने पीता सुंछीया, दानना दादिमहाया इकी आर्या सार;
साति सीताइल डेरी रसथी ते अछु राज्या, शुभतीना गमद्वल डेरी आरोगेने अपार. मा० ३
प्रभुने मन मोतीया गुण सुंदरवां पीरसां, प्रेमना पेडा शुभजे वात वधारणु डण;
जुष्टपण्यानी जलेपी आतां लुभ न लाप्से, दीलनो दुधपाक भोडो आरोगेने अपार. मा० ४
कश्या डेरी जोली रस पी मेनी वेवडी, सुकरम डेवाने इकीने जेभा आंइ;
मेनी जमी दो रसीय प्रेमना पेडा पीरसां, भावे वीमां तलीया रभेरा-ता. जे (वा)ड(?)मा० ५
भारा लडकाने सोयलनी सेवा मन गभी, सुभति साकर छपर लावसुं मेसो धरत;
भमति डेनां अछ्यां आतां लाजे इयडां, अनुभव अथायां यापो रापोने अेक सरत. मा० ६
इयी रावतां डेरी आगण तुम नेहता धरुपी, परभावना इपी पुंडलाते यमकार;
यपुराछ युरमानो लाडुवे भावे हेमसुं, दापणुता इपी दासतछी बडि वार. मा० ७
सरथा सीरा ने वली पु. यनी पुरी पामाने, संवेग शाक तछो छें हरप हवेज सार;
इह रोटीयो डेरी थोडी थोडो वीछुई, पीयारनी वडी वधरी तीपी तम तमकार. मा० ८
पर्वना पापड शुभता पोया पोया लासे, अतिना योभा डिसावी अछीयाला अछीदार;
शुभ आननुं दुध तपाणुं समता साकर छपरे, हलवे हलवे शुभजे नशुवणु अनुकुल. मा० ९
अंग अट संधावासता (१) अमृत जल पीषा धरुया, तनना तपोव आर्या परभावती मनरंज;
सेने सोपारी युरीने पीडी सुभमां हेंवी, पीता साथे अमता रमता थाले प. लकुमार अं. मा० १०
प्रभुता थाल तछो अरुभ जाये सीपने सांजले, जेः जेदमां समजे ते ग्यानी डहेवाय;
पन्थास गमानविजेनो सोस करे डरनेडीने, सोसाग वंछे सेवा याडि सदां जे मान. मा० ११
(रखुंजना छिपात्रयपां छटा पानाना पोटकारथी आ स्तवननुं पान मणुं छे.)

શિયળની નવ વાડ

સં-પૂજ્ય મુનિમહાનાજી શ્રી જ્ઞાનવિજયજી (ત્રિપુટી) શિવગંજ.

શ્રી હિતરાખ્યન સત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દશ બ્રહ્મચર્યા-સમાધિસ્થાનનું વિવેચન છે. ત્યાં પ્રાકૃત મઘપાડથી અને પલ્લપાડથી દશી સ્થાનોને બહુ સ્પષ્ટ કર્યાં છે. શીવજી પાળળા ઇચ્છનાર મનુષ્ય કઈ કઈ વાનોથી વધુ સાવચેત રહે એનો નિર્દેશ દશ વિભાગથી કરવામાં આવ્યો છે અને તેનું નામ જ બ્રહ્મચર્યાનાં દશ સમાધિસ્થાન છે.

પછીના જૈનાચાર્યોએ આ વસ્તુને પલ્લો આપી નવ વાડોનું કથન ઉપરસ્થું છે. અહીં પલ્લો એટલો જ છે જે સમાધિસ્થાનોને એક જ વાડમાં દાખલ કરી દીધા છે તેથી દશને બદલે નવની સંખ્યા રહી છે. તે સિવાય બીજી કોઈ વાતમાં ફરક નથી એટલે “દશ સમાધિસ્થાનો” કહો કે “નવ વાડો” કહો તે બંને એક જ વસ્તુ છે. નવ વાડો તે દશ સમાધિસ્થાનોનું બીજું જ નામ છે એમ કહીએ તો પણ તે ખરાખર છે.

નવ વાડોનું વર્ણન પ્રાકૃત અને સંસ્કૃત સાહિત્યમાં વિવિધ શૈલીથી મળે છે. તેમ જ ગુજરાતી સાહિત્યમાં પુસ્તક પ્રમાણમાં મળે છે. “નવ વાડો” માટે સ્વતંત્ર સાહિત્ય પણ ગુજરાતીમાં નિર્મિત થયું છે અને તેનો “નવ વાડની સંજ્ઞા” કે “નવ વાડોનાં પદ” એવા નામથી ઉલ્લેખ મળે છે, જે પૈડીનાં પ્રકાશિત થયેલાં સંજ્ઞા અને પદો નીચે મુજબ છે.

૧-ઉ- શ્રીઉદ્ધરનકૃત નવ વાડની સંજ્ઞાય, ઢાળ ૧૦, કુલ કડીઓ ૪૩

A. શરૂનું પદ - ઢોહા.

શ્રી ગુરૂને ચરણે નમી, સમરી શરફ માય;

વવિવ શીલની વાડીને, ઉત્તમ કહું ઉપાય ૧

B. છેલ્લું પદ—ઢાળ ૧૦મી

તપમ્બ મયજીવિયુંદ વંછિત દાતા હો શ્રીહીરનસૂરીચર,

પમી તસ પસાય વાડીવ પ્રતણી હો શીલની એક મનોહર. ૫

ખંભાતે રહી ચૌમાથ સત્તરમે ત્રેસઠ હો આવજી વહી બીજી બુધે:બણી

ઉદયરત્ન કરળેડી શીયળ પળે હો તેહને જઈ બાંમલે. ૬

નોંધ—તપમ્બમાં વિભ્યાનદસરિના પગિવાનમાં રત્ન સાખામાં આં હીરન-સૂરિ થયા છે. તેમના શિષ્ય શ્રીહીરનના શિષ્ય સિદ્ધિરનના શિષ્ય મેવરનના શિષ્ય અમરરનના શિષ્ય શિવરનના શિષ્ય ઉદયરનજી રચેલ છે. તેઓ તત્કાલીન સમયે ગુજરાતી કવિ હતા, જે દા ઉપરેશક હતા. તેઓએ ગુજરાતી પદ્ય સાહિત્યમાં વિ.સં. ૧૭૪૯ થી ૧૭૬૯ સુધીમાં ઘણી રચનાઓ કરી છે. તેઓએ વિ. સં. ૧૭૩૫ના શ્રા. વ. ૨ શુક્રવારે ખંભાત રહે માં પ્રસ્તુત “નવ વાડની સંજ્ઞા”ની રચના કરી છે.

૨—અ. શ્રીગિનરૂપકૃત નવ વાડની સંજ્ઞાય, ઢાળ ૧૧ કુલ કડીઓ. ૬૭

A. શરૂનું પદ=ઢોહા.

શ્રી ત્રેસર ચરણુમં, પ્રણમું ઉડી પ્રભાત;

ખાવીશમે બિન બમતગુરૂ, બ્રહ્મચારી વિખ્યાત. ૧

B. છેલ્લું પદ—ઢાળ ૧૧મી

નિઃશિ નયન સુર શયિ બારવદ, વડિ બીજ આલસ છાડી;

જિનહર્ષ' હઠ પ્રત પાળજો. પ્રતધરી દોજીગતે ન વાહ.

શીલ જ્ઞાનુમે સેવજો ૬

નોટ:—જૈન સાહિત્યકારોમાં સાધારણ રીતે અનેક જિનહર્ષનાં નામ યજે છે.

(૧) વિ. સં. ૧૪૯૭માં વરતુપાલ-ચરિત્રના નિર્માતા (તપગચ્છ).

(૨) વિ. સં. ૭૨૨માં કુમારપાળ-સના નિર્માતા (ખરત-ચ્છ).

(૩) વિ. સં. ૧૭૫૬માં સત્યવિજયગણી નિર્વાણરાસ નિર્માતા.

આ પૈકીના શ્રી વરતુપાલ-ચરિત્રના કર્તા પં० શ્રી જિનહર્ષ મણીએ વિ. સં. ૧૫૧૬ માં પ્રસ્તુત "નવ વાહની સજ્જાય" ની રચના કરી હોય એમ લગે છે.

૩—પં० શ્રીમેરુવિજયજીકૃત "નવ વાહની સજ્જાય" ઢાળ ૬ કુલ કડિએ ૩૬ જેની છેલ્લી ઢાળનાં અંતિમ પદો નીચે મુજબ છે—

શ્રી અખરપુર માહે રહી, કીયો એહ સજ્જાય;

સંવત્ સતર કર આવજી માસે, પ્રત પાળતા રે કુ:ખ દૂર પલાય કે.

પાળો રે પ્રત ભાવે. ૩૮

શ્રી દેવવિજય પંડિત વરૂં, શ્રી જ્યવિજય સુધરાય;

તજી શિષ્ય મેરુવિજય કહે, પ્રત પાળતાં રે નવનિધિ ધરિ જાય કે.

પાળો રે પ્રત ભાવે. ૩૯

નોટ—તપગચ્છમાં આ. શ્રી વિજયદાનસૂરિના શિષ્ય પં० દેવવિજયજી હતા. જેમણે રામાયણ, પાંડવચરિત્ર (સં. ૧૬૬૦) અને દાનાદિ કુલકવૃત્તિ ધર્મરત્ન મંજૂષા વગેરે જનાભ્યાં છે, તેઓના શિષ્ય પં० જ્યવિજય થયા, અને તેમના શિષ્ય પં० શ્રી મેરુવિજયજીએ સં. ૧૭૦૨ના અવજી મહિનામાં અખરપુરમાં આ "નવ વાહની સજ્જાય" બનાવી છે.

૪—શ્રી નિષ્કુલાનંદ સ્વામીકૃત "શિયળની નવ વાહના પદ" ઢાળ ૧૧.

A. રાહુતું પદ...૨.૩ ધોળ

મહાવીર કહે મહંતો રે સાધુજી! સુહૃદ શિયળ પ્રત સહુ સંતો રે સાધુજી!

સર્વે જ્ઞાન જોયા મેં તપાસી રે સાધુજી! શિયળ અંબદળ સુખરાહિ રે સાધુજી! ૧

B. છેલ્લું પદ પદ ૧૧ મું:—

મહા મલીન મનના રે કે, કુષુદિ ન જાય કયા;

કુલખણા એમ કરશે રે, પ્રભુ પણ કર્મે થયા. ૫.

એમ નહિ અમારે રે કે, કેવલીએ કયું સોષ,

કહે નિષ્કુલાનંદ રે કે, એ તો પ્રભુના પ્રોહી. ૬.

નોટ:—સહજનનંદ સ્વામીએ સ્વામીનારાયણ પંથ પ્રવર્તાવ્યો છે. તેમની લીલા વિ. સં. ૧૮૮૬માં પૂર્ણ થયેલ છે. તેમના મુખ્ય પં० પરમહંસો પૈકીના સ્વામી નિષ્કુલાનંદ પણ એક પરમહંસ હતા. તેઓ અસલમાં શેખપાટ (કાઠિયાગઢ) ના સતાર હતા. તેમનું જીવન સાદું અને ત્યાગભાવ વાળું હતું. તેમણે પોતાના ભગવાન શ્રી સ્વામીનારાયણની ભક્તિરૂપે ધણા પ્રવ્યંગ્રથો અને ઢળરો લખી રચ્યાં છે. તેઓ સ્વામી સહજનનંદજી પછી પણ ધણાં વર્ષો સુધી હૈયાત હતા. તેમણે પ્રસ્તુત "શિયળની નવ વાહનાં પદ" બનાવેલ છે. તેમને આ ઉપદેશ લા० શ્રી મહાવીરસ્વામીના નામે જ ચડાવ્યા છે અને

૨૮]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૧૨

“કવલી ભગવાને કહ્યું છે તે યરાયરજ છે,” એમ નહીં માનવાને “પ્રજુકોલી” તરીકે જાહેર કર્યો છે. આ વસ્તુ તેમના સારિતક જીવન ઉપર અણુજ ૨૫૪ પ્રકાર પાડે છે. જે કે આ પદોમાં આ. શ્રી જૈનહર્ષ અને ઉ. ઉદયરત્નનું અનુકરણ હશે, પરન્તુ તેઓની સંજ્ઞાઓમાં નથી એવી વાતો પણ આ પદોમાં ખતાવવામાં આવી છે જેમ કે ચોથી વાડમાં રહેનેમિ રાજૂલ અને રનાદેવીનું દર્શાવત, વગેરે વગેરે. આથી નક્કી છે કે સ્વામી નિષ્કુલાનંદજી જૈનધર્મની વાતોના ખાસ જાણકાર હતા.

જૈનોમાં આચારાતી નવ વાડોના સ્વામીનારાયણ ધર્મે પુષ્ટ પ્રમાણમાં સ્વીકાર કર્યો છે અને પોતાના સાધુઓના શ્રદ્ધાર્થ-પાલનના નિયમો આ વાડો ન આધારે જ અવસ્થિત કર્યો છે. જૈનધર્મમાં સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગ:-મનાય છે તેમ સ્વામીનારાયણ-પંથમાં પ્રજુમહિના ઉપર શ્રદ્ધા, સત્સંગીઓને મદદ અને શ્રદ્ધાર્થને જ પ્રધાનતા અપાય છે.

શિયળની નવ વાડો માટે સ્વાયેલ ગુજરાતી સાહિત્યને ઉ.ર નિર્દેશ કર્યો છે. આ સિવાય પણ છૂટા છવાયા ધણા ધણા ઉલ્લેખો મળે છે. ખુશીની વાત છે કે જૈન કવિઓએ જ આ સાહિત્ય સંખ્યું છે એમ નથી પણ ખૂબ વિદ્વાનોએ પણ આ સાહિત્ય સર્જનમાં સહકાર આપ્યો છે, જે ઉપર દર્શાવેલ સ્વામી નિષ્કુલાનંદજીના “દો”થી ૨૫૪ છે.

શિયળની નવ વાડ

અથ શિયળની વાડચ નવનાં પદ લિખ્યાં છે.

(પેષે, પ્રિયા સંગ પરહરીએ રે સાધુજી-એ કાળ છે.) (રામ-ધાળ)

મહાવીર કહે મહાંતો રે સાધુજી ! મુજો શિયળવંત સકુ સંતો રે સાધુજી !
 સર્વે શાસ્ત્ર જ્ઞેયાં મેં તપાસી રે સાધુજી ! શિયળ અંબકુળ સુખરાશિ રે સાધુજી !
 નવ વાડયો પાળો નરનારી રે સાધુજી ! કહું નવ વાડયો વિરતારી રે સાધુજી !
 પેલે પ્રિયાને સંગ પરહરિએ રે સાધુજી ! ખીજે નારિકું વાત ન કરીએ રે સાધુજી !
 ત્રીજે નારીઆસને નવ વસવું રે સાધુજી ! ચોથે ન રહેવું ન દસવું રે સાધુજી !
 પાંચમે બીત અંતર પરહરિએ રે સાધુજી ! છઠે ભોગવ્યાં સુખ ન સમરીએ રે સાધુજી !
 સાતમે સરસ રસ પરહરવો રે સાધુજી ! આઠમે અધિક આહાર ન કરવો રે સાધુજી !
 નવમે શોભા ન કરવી શરીરે રે સાધુજી ! કયું નિષ્કુલાનંદ એમ વીરે રે સાધુજી !

દોહા

મહાવીર કહે શિયળ મુજો, પ્રિતે પાળશે એ પોસ ॥

પાછળ રહેશે પાપીઆ, દેશે કાળ કરમને દોષ ॥

વાક્ય પેલી

પ્રથમે નારી સંગન કીજે રે વીતરાગી ! તો શિયળતણું ફળ લીજે રે વીતરાગી !
 અંગે પ્રથ વ્યાધિવંત નારી રે વીતરાગી ! તહાં વસે નહિ પ્રત્યારી રે વીતરાગી !
 હોય ભરજોખન જીયો ભામ રે વીતરાગી ! તહાં સાધુને શું જાવ કામ રે વીતરાગી !
 હોય હિજ જ્યાં નારીને વેશે રે વીતરાગી ! તહાં સંત ન કરે પ્રવેશ રે વીતરાગી !

એમ નહિ વરને પ્રતધારી રે વીતરાગી ! તે તો નરકે જશે નરનારી રે વીતરાગી !
હેય ચિત્રની પુતળી જ્યાં રે વીતરાગી ! નિષ્કુલાનંદ ન વસવું તીયા રે વીતરાગી !

હાહા

વીર જિન કહે જે વીતરાગી, નહિ કરે તે નારી સંમ ।
કડયે રેશે જે કૃતધની, તે કરશે પ્રતનો ભંમ ॥

વાક્ય ત્રીજી

ખીજે ખોલવું નહિ નારી સંગે રે મુનિજી ! પરહરો પરિ આઠે અંગે રે મુનિજી. ૧
ઝીજી વચને ઝડપીને ઝાલે રે મુનિજી ! પછે તેને એ વિના ન ચાલે રે મુનિજી. ૨
વાણી વણુ જીએ વથ કરે રે મુનિજી ! જીભાળી કેમ મનને ન હરે રે મુનિજી. ૩
એની વાણી છે વીખની ભરી રે મુનિજી ! કાવભાવે લેશે મન હરી રે મુનિજી. ૪
માટે નયનો ભરી જોશે નારી રે મુનિજી ! શાશે શોડે દિને તે ખવારી રે મુનિજી. ૫
તે સારુ મ રાખશે કાચું રે મુનિજી ! કહે નિષ્કુલાનંદ એ સાચું રે મુનિજી. ૬

હાહા

સિધારમ સુત એમ ઉચરે, ત્રિજલાદેવીનો પુત ।
નહિ રહે કોઈ નીમમાં, જે કડયે રહેશે કપુત ॥

વાક્ય ત્રીજી

ત્રીજે નારીનું આસન લાગી રે અળગા રો, વશીઅ વેગળા વીતરાગી રે અળગા રો. ૧
ખાટ પાટ પાટલો જે હશે અળગા રો, ત્રિયા આસન તજીએ તેહ રે અળગા રો. ૨
વણુસે કરતુરી વાસ લસણે રે અળગા રો, જય શિયળ નારીઆસને રે અળગા રો. ૩
માટે કરવું નહિ એહ ઠામ રે અળગા રો, એ ધડી વીતે કરવો વિરામ રે અળગા રો. ૪
ભોપિ વચન ચાળે જે ચડશે રે અળગા રો, તેને મોટું વિધન માથે પડશે રે અળગા રો. ૫
એ તો જાતિ સાને આનંદે રે અળગા રો, નિશ્ચે કે એમ નિષ્કુલાનંદ રે અળગા રો. ૬

હાહા

વિવિધ પ્રકારે વરજીવી, કયું કેવળાએ કરી હિત ।
પાછળ પ્રત કોઈ પાળશે, એવી પડતી નથી પ્રતીત ॥

વાક્ય-ચોથી, રાગ ગરબી (મારી સાર લેજો અવિનાશીરે-એ ઢાળ છે.)

ચોથી વાક્ય કહે કેવળા રે, સુણો સાધુ શિયળવ્રત વળા રે;
નયણું કરી નારીને જે જોશે રે, તો તો કીધી કમાણી ખોશે રે.
જેમ રેનેમ જોઈ રાજીલ રે, મયું જ્ઞાન ને ધ્યાન તે પળ રે,
રતના દેવી જોઈ જ તૃપે રે, પડયો ભવકૂપ નારીને નિરખે રે.
ગળાત પળીત ન જોવી નારી રે, જીવા કેમ જીવે પ્રતધારી રે,
જોયે જીવતી પામશે જોયો રે કહે નિષ્કુલાનંદ શાશે ધોયો રે.

વાક્ય-પાંચમી

પાંચે ભોંત અંતરે નવ રહીએ રે; રહીએ તો વાતે વિહળ થઈએ રે. ૧
ઝીણો સ્વર મતી હોય ધરમાં રે; કરે કંકણુ જીવંદ કરમાં રે. ૨

તેને સાબળીને આવે તાન રે; તહાં નહિ વસવું નેહન રે. ૩
તહાં વસે તો થાય વણાસ રે; પછે નાવે દિયળની મિઠાસ રે. ૪
ચુકે ધ્યાનને ન રહે ધીર રે; તેહ માટે કયું મહાવીર રે. ૫
એમ આજે કયું કેળી રે; કહે નિષ્કુલાનંદ તે વળી રે. ૬

વાડ્ય-છઠ્ઠી

છઠ્ઠી વાડ્ય સાધુ સાબળી રે; વિષેસુખ વિસારને વળી રે. ૧
જોતી કયા મોર્ચ જે સુખ માણ્યું રે; તેને સંભારતાં હોય હાણ્યું રે. ૨
ખાન પાન માન નારી સંગે રે; ચડે ચિતવતાં વિષ્ણુ અંગે રે. ૩
માટે ન સુણવું આમગીત રે; હરિચરણ ચિતવવાં ચિત રે. ૪
સુખ સંસારનાં ન સંભાળે; મેલો મેલે કાચળી જેમ કાળો રે. ૫
પણો પ્રત રાખો રૂઠી રીત રે; કહે નિષ્કુલાનંદ જાઓ છતી રે. ૬

વાડ્ય સાતમી

સાતમે રસબરેલો આહાર રે, કહે કેવળી ન કરવો અપાર રે;
ખાંડ ખારવો તૂપ તે જાણ્યું રે, જોણે વાધે શરીરનો વાન રે.
જાગે કામ લાગે લામ અંગે રે, પછે રાગે રમણીને રંગે રે;
આહાર લાલને આડો પડીઓ રે, પછે મોડેથી મારગે ચડીઓ રે.
માટે મહાવીર કહે મુનિજન રે, આહાર સરસે ન કરવું લોબન રે;
એમ કરતાં નહિ કરે વિચાર રે, નિષ્કુલાનંદ કે થાશે તે ખવાર રે.

વાડ્ય આઠમી, રાગ શ્રોણ

(મિં તો સગપણ કીધું રે સામળીઆ સાથે—એ ઢાળ)

આઠમીએ કયું કેવળી કે આહાર અધિકો કરતાં; જાગે શીયળ સંતો કરે પુરણ પેટ ભરતાં. ૧
આવે હાંધને આજસ કે બજનમાં ભાંગ પડે; થાય પુષ્ટ શરીર કે ચિત્તકું આગે ચડે. ૨
દિનદિન દેહ દેખી રોકે પછે ફરી ફરી કુલે; હાડ માંસમાં હું હું રે કે કરી કરી હાલ જુલે. ૩
આહાર અધિકો કરતાં રે કે શીયળ જાગ સુપતે; જાગતમાં વણ થૈ રે કે વરતે સંકલ્પને. ૪
જેમ બંધુક બગડે રે દાડ જો ડેઢો ભરે; તેમ શિયળ ખમડે રે કે આહાર જો અધિકો કરે. ૫
માટે આહાર અધિક રે કે મહાવીરે મને કરી; કહે નિષ્કુલાનંદ રે કે વાત માનજો ખરી. ૬

વાડ્ય નવમી

વાડ્ય નવમી એ ન કથીએ રે કે, શાલા સાધુ અંગે;
ચુઆ ચાંદન ન ચરગીએ રે કે, રાત્રિએ નહિ રંગે. ૧
કસબાળા કોરાં રે કે, વારામાં તેહ મેલો;
કીણા શાલ હુશાલા રે કે, મખમલ મેલી ખેલો ૨
કુમકુચ કરવુરી રે કે, કેવડા કુસુમ કૈયે;
માનવંત ચીતરાગી રે કે, એથી દુર રૈયે ૩
તેજ કુલેજ અંતર રે કે, સુમંધી સૌ તજ્યે;
પટ હાટે તૂટે રે કે, પરમેશ્વર બજ્યે. ૪

अम नव प्रकारे रे के रहेशे के नरना;	
पछे प्रष्टु प्रतापे रे के, गितरसे अवपार.	५
अे अमत्तु अभाइं रे के, मनेा भावीरे क्युं;	
हडे निष्कुलानंद रे के, साये अे सते क्युं.	६
५६ अय्यारभुं.	
नव वाडये लधये रे के, सतेा सुभ शीयणवणुं;	
नहि उवधे अेने रे के, ते तो मुने वडाला मणु.	१
जम पावन क्त्वा रे के, वीयरशे वीतरागी;	
परभारथी पुरा रे के, धन त्रिजाना ल्गागी.	२
अे साधु सनातन रे के, उल्लववध जन असकी;	
अति भाव भरोसे रे के, कशे अकित अकी.	३
अेह विना पाप्पी रे के, अंड उडी भाशे;	
मेकी भाइं शरणुं रे के, करमना शुष् गाशे.	४
महाभलीन मनना रे के, कुशुधिन न जय क्त्वा;	
कुलपणुा अेम करशे रे के, प्रलु पणु क्त्मे अया.	५
अेम नहि अमारे रे के, डेवकीअे क्युं सार्ध;	
हडे निष्कुलानंद रे के, अे तो प्रलुना प्रोडी.	६

दो शब्दों की व्युत्पत्ति

(लेखक—प्रो. मूलराजजी जैन.)

१. गुजराती शब्द “दोशी”

गुजराती भाषाके दोशी शब्द से पाठक परिचित ही हैं। इसका अर्थ है “कपड़े का व्यापारी”। यह शब्द संस्कृत-जन्य है। इसका मूल “दूरी” था जो अथर्ववेदमें मिलता है। वहां दूरी का अर्थ एक प्रकारका कपड़ा है। दूष्य रूपमें यह शब्द दिव्यावदान तथा शिशुपालवध (पृ. २१; १२. ६५) में पाया जाता है। दूष्य भी इसीका रूपान्तर है। ब्राह्मण साहित्य की अपेक्षा जैन साहित्यमें यह शब्द अधिक प्रचुरता से मिलता है। देखिये अर्धमागधी-कोष में ‘दूस’ शब्द जो संस्कृत दूरी अथवा दूष्य का प्राकृतरूप है। जैन संस्कृत में इसके अनेक उदाहरण पाये जाते हैं। इसी शब्द से व्यापारी के अर्थ में ठन् (-इक) प्रत्यय लगाकर दोशिक(?) या दौशिक(?) अथवा दौष्यिक(?) शब्द बने होंगे। विक्रमसिंहद्विरचित पारसा भाषानुशासनमें इसका प्रयोग हुआ है—

प्राहको मुस्तरी दाता फुरोसंदा च गंधिकः ।

अतारु दोसिकः प्रोक्तो बजाजु कंसारकः स्मृतः ॥ [प्रकरण २, श्लो. ५०]

ऐसा होने पर भी गुजराती-अंग्रेजी कोष में इस शब्द की व्युत्पत्ति बड़े विचित्र ढंग से दी है। कोषकारने इसे फ़ारसी शब्द दोश् (=कंधा) और संस्कृत शब्द दोस् (भुजा)

से निकाला है क्योंकि दोशी लोग अपना माल कंधों पर उठाकर बेचा करते हैं । देखिये —

दोशी } s. m. [P. दोस् the shoulder=S. दोश् the arm.
दोशी-बाणियो } So named from their habit of carrying their
goods on their shoulders] A draper, a wandering cloth seller.

M. B. Belsare: An Etymological Gujarati-English
Dictionary. Ahmedabad 1927

२ पंजाबी शब्द “कुड़ी”

पंजाबी भाषामें कुड़ी शब्द का अर्थ है कन्या, लड़की, पुत्री । यह शब्द इसी रूप में अथवा रूपान्तर में पंजाबी के अतिरिक्त और किसी भाषामें नहीं मिलता । संस्कृतका भी ऐसा कोई शब्द विदित नहीं जिससे इसकी व्युत्पत्ति की जा सके । पढ़ते २ हरिषेण रचित “बृहत्कथाकोश” (सिंधी जैन ग्रन्थमाला) में कुटिका शब्द मिला, जिसका अर्थ कन्या है । इस में कथा नं. ३० इस प्रकार प्रारम्भ होती है—

बलदेवपुर में बलवर्धन राजा था जिसकी कुलवर्धनी रानी थी । उस नगरमें टकदेशका रहनेवाला धनदत्त नामका सेठ निवास करता था । इसकी स्त्री धनदत्ता थी । इनके धनदेवी नाम पुत्री उत्पन्न हुई । इसी नगरमें टकदेशका एक और सेठ था जिसका नाम पूर्णभद्र था । इसकी स्त्री पूर्णचन्द्रा थी । उनके घर पूर्णचन्द्र नाम पुत्रने जन्म लिया । एक दिन पूर्णभद्रने धनदत्त को कहा कि आप अपनी पुत्री धनवती का विवाह मेरे पुत्रके साथ कर दीजिये । यह सुनकर धनदत्त बोला कि यदि आप मुझे बहुत सा धन देवें तो मैं आपको लड़की दे दूंगा । धनदत्त की बात सुनकर पूर्णभद्र बोला—आप धन जितना चाहें ले सकते हैं । लड़की शीघ्र दीजिये ।

ययाचे पूर्णभद्रस्तं धनदत्तं मनोहरीम् । सुताय पूर्णचन्द्राय धनदेवीं कलावतीम् ॥७॥

पूर्णभद्रवचः श्रुत्वा धनदत्तो बभाण तम् । यच्छामि कुटिकां तेऽहं यदि देहि धनं बहु ॥८॥

निशम्य धनदत्तोक्तं पूर्णभद्रो जगावमुम् । कुटिकां देहि मे शीघ्रं गृहाण त्वं धनं बहु ॥९॥

[३० मृतकसंसर्गनष्टमाला कथानकम्]

यहां यह बात विशेष ध्यान देने योग्य है कि कोषोंमें टक नाम बाहीक जातिका है । राजतरङ्गिणी (५. १५०) में टकदेश का भी उल्लेख है । इससे पंजाबका तात्पर्य है । पंजाब के पर्वत—प्रदेशकी लिपिको आज भी “टाकरी” कहते हैं (टकवासियोंकी भाषामें कुटिका शब्दका प्रयोग उचित ही है ।

उपर्युक्त कथन से सिद्ध होता है कि जैन साहित्यका अध्ययन भारतवर्षकी आधुनिक भाषाओंकी व्युत्पत्ति के लिये कितना उपयोगी है ।

નવી તથા ચાલુ મદદ.

- ૧૦૧) પૂ. આ. મ. શ્રી. વિજયલાવણ્યસૂરિજીના સદ્ગુપ્તેશથી શ્રોપદા તારાની પેઠી, મહુવા.
 ૧૧) પૂ. મુ. મ. શ્રી. કનકવિજયજીના સદ્ગુપ્તેશથી જૈન મંદિરની પેઠી, નંદરખાર.
 ૧૨) શેઠ ખુદાભાઈ વાડીલાલ, અમદાવાદ.
 ૨૫) પૂ. આ. મ. શ્રી. વિજયવિજ્ઞાનસૂરિજીના સદ્ગુપ્તેશથી શ્રીદેરાખડકી વીસાનીમાપંચ, જેધરા.
 ૨૫) શેઠ શ્રી શુભાચંદ મૂળચંદ, ખંભાત.
 ૨૫) પૂ. મુ. મ. શ્રી રામવિજયજી તથા સૂરપ્રભવિજયજીના સદ્ગુપ્તેશથી, જૈનસંઘ, નોંડ
 ૨૨) ડો. રતિલાલ મોહનલાલ ફોનદાર, અમદાવાદ (૨૦૦૧-૨૦૦૨ની સાલની મદદના.)
 ૨૨) શેઠશ્રી કાળીદાસ ઉમાભાઈ " "
 ૨૨) શ્રી. મોહનલાલ જીવજીવલ ખેરીસ્ટર વઠવાણકેમ્પ " "
 ૧૫) પૂ. આ.મ.શ્રી.વિજયવિજ્ઞાનસૂરિજીના સદ્ગુપ્તેશથી શ્રીગોવાપરા વીસાનીમાપંચ, જેધરા.
 ૧૫) પૂ. પં. મ. શ્રી. કાંતવિજયજીગણિના સદ્ગુપ્તેશથી જૈનસંઘ મહુવા.
 ૧૧) પૂ. આ. મ. શ્રી વિજયકમુદસૂરિજીના સદ્ગુપ્તેશથી જૈનસંઘ, ચણુરમા
 ૧૧) પૂ. આ. મ. શ્રી વિજયવલ્લભસૂરિજીના સદ્ગુપ્તેશથી જૈન સંઘ ઈંદોરસોઈ.
 ૧૧) શેઠ મગનલાલ દલીલંદ, સુપંચ
 ૧૦) શ્રી દેણુપ જૈન સંઘ, દેણુપ.

કાળજીર્મ—પાલો-ણામાં ભાદરવા વંદ સાતમના રોજ પૂ. મુ. મ. શ્રી. અમરા જયજી મહારાજના શિષ્ય પૂ. મુ. મ. શ્રી કાંતવિજયજી મહારાજ કાળધમ પામ્યા

શેષકાળમાં માસિક મેળવવા માટે

આ અંક પછીનો બીજો અંક પ્રગટ થતાં પહેલાં ચતુર્માસ પૂર્ણ થયું હશે. એટલે શેષ કાળમાં માસિક ગેરવલ્લે ન જતાં વખતસર અને ઠંકાણાસર મળતું રહે તે માટે પોતાના વિહારતું સરનામું સમયે સમયે જણાવતાં રહેવાની અમે પૂ. આચાર્ય મહારાજ આદિ પૂ. મુનિવરોને વિનંતિ કરીએ છીએ.

સુધારો

'શ્રી જૈન સ્ત્ય પ્રકાશ'ના ગયા અઠ-ક્રમાંક ૧૩૨ માં પૂ. મુ. મ. શ્રી માનગંગવિજયજી તરફથી 'ચોવીસ જિન સ્તુતિ' છપાયેલ છે, તેમાં પદ્મજેદ વગેરેના કારણે કેટલીક ભૂતો રહી ગઈ છે તે નીચે મુજબ સુધારીને વાંચવી.

કડી	અશુદ્ધિ	શુદ્ધિ
૧	અરચી વર માલે	અરચી નવ રમાલે
૨	અવની વર વદીતો	અવનિ વર વિદીતો
૩	સુપરિકર	સુપરે કરે
૬	મહારો	મ હારો
૯	કુમતિ મતિ વસાડી	કુગતિ મતિ નસાડી
૯	સુણાં ન સુણી ન માડી	સુણુને સુણુને માડી
૧૦	પ્રગતિ	પગટિત
૧૪	ધાયો	ધ્યાયો
૨૨	માડી	મોડી

Shri jaina Satya Prakasha. Regd. No. B. 3801 શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ.

દરેકે વસાવવા યોગ્ય

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશના ત્રણ વિશેષાંકો

(૧) શ્રી મહાવીર નિર્વાણ વિશેષાંક

ભગવાન મહાવીરસ્વામીના જીવન સંબંધી અનેક લેખોથી સમૃદ્ધ અંક : મૂલ્ય ૭ આના (ટપાલખર્ચનો એક આનો વધુ).

(૨) દીપોત્સવી અંક

ભગવાન મહાવીરસ્વામી પછીનાં ૧૦૦૦ વર્ષ પછીનાં સાતસો વર્ષના જૈન ઇતિહાસને લગતા લેખોથી સમૃદ્ધ સચિત્ર અંક : મૂલ્ય સવા રૂપિયા.

(૩) ક્રમાંક ૧૦૦ : વિક્રમ-વિશેષાંક

સમ્રાટ વિક્રમાદિત્ય સંબંધી ઐતિહાસિક બિજબિજ લેખોથી સમૃદ્ધ ૨૪૦ પાનાનો દળદાર સચિત્ર અંક : મૂલ્ય દોઢ રૂપિયા.

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશના બે વિશિષ્ટ અંકો

[૧] ક્રમાંક ૪૩-જૈનદર્શનમાં માંસાહાર હોવાના આક્ષેપોના જવાબરૂપ લેખોથી સમૃદ્ધ અંક : મૂલ્ય ચાર આના.

[૨] ક્રમાંક ૪૫-ક. સ. શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યના જીવન સંબંધી અનેક લેખોથી સમૃદ્ધ અંક : મૂલ્ય ત્રણ આના.

કાચી તથા પાકી ફાઇલો

‘શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ’ની ત્રીજી, ચોથા, પાંચમા, આઠમા, દસમા, અગિયારમા વર્ષની કાચી તથા પાકી ફાઇલો તૈયાર છે. મૂલ્ય દરેકનું કાચીના બે રૂપિયા, પાકીના અઠી રૂપિયા.

—લખો—

શ્રી જૈનધર્મ સત્યપ્રકાશક સમિતિ
જેશિંગભાઈની વાડી, ઘીકાંટા, અમદાવાદ.

મુદ્રક:-મગનભાઈ છોટાભાઈ દેસાઈ. શ્રી વીરવિજય પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ, સલાપોસ કોસરોડ, પો. મો. નં. ૬ શ્રી ભક્તિમાર્ગ કાર્યાલય-અમદાવાદ. પ્રકાશક:-શ્રીમનલાલ ગોક્ળદાસ શાહ. શ્રી જૈનધર્મ સત્યપ્રકાશક સમિતિ કાર્યાલય, જેશિંગભાઈની વાડી, ઘીકાંટા રોડ-અમદાવાદ.